

**Slovenska diaspora na
metropolitanskem območju Clevelanda**

Identiteta Gobija v Mongoliji

**Antropogeni posegi na primeru
opuščenega glinokopa v Črnučah**

**Izzivi prenove gimnazijskega programa
z vidika geografskega izobraževanja**

Identiteta

Beseda, ki jo slovenimo kot "istovetnost", ima številne razsežnosti. Mogoče je še najbolj preprosta osebna identiteta, ki predstavlja osnovo drugim, bolj zapletenim in kompleksnim identitetam. Osebna identiteta se nanaša na posameznika, sestavljena pa je iz samoidentifikacije (tiste identitete, ki jo posameznik prisodi sam sebi) in identifikacije (identiteta, ki mu jo prisodijo drugi z njegovo privolitvijo ali brez nje). Lahko je pridobljena, priznana ali celo vsiljena. Identiteta je pojem, ki preslikava potek človeškega življenja: najprej jo je potrebno pridobiti, sledi proces njenega oblikovanja, življenjske izkušnje prispevajo k njenemu spreminjanju, ob neugodnem spletu okoliščin jo lahko tudi izgubimo. Nekateri so mnenja, da identiteta (zlasti nacionalna) danes nima več pomembne vloge za posameznika, drugi njeno izgradnjo postavljajo visoko na pedestal svojih življenjskih ciljev. Tretji so mnenja, da človek v današnjem času zaradi pogostih sprememb svoje podobe, pogledov in sveta kot celote čedalje bolj prisega na fluktuacijsko identiteto.

Lopar, Slovenska Istra. Čprav nas močan decembrski jugo z nalivom tesno priklepa k dežnikom, v naselju naletimo na ljudi, ki so pripravljene na pogovor. Poznajo nas že nekaj mesecev, a so bili prijazni že prvič, ko so nas z veseljem povabili v svoje domove. Del primorske odprtosti in temperamenta se je tako "identificiral" že v prvih minutah; v pogovoru pa so z odstranjevanjem tančice iz skrivnostne zgodbe o prenašanju posmrtnih ostankov Sv. Jerufa izkazali močno prisotno in živo istrsko identiteto.

Toronto, Kanada. Ob pregovorno in dejansko strpni multikulturni kanadski družbi je sprehod po *University Avenue*, ki povezuje Univerzo v Torontu in poslovno središče 4,5 milijonskega mesta, prava potrditev "zvenceh" besed z začetka povedi. Postanek pred semaforjem mi omogoča, da začutim živo identiteto vlemesta. Množica ljudi, ki se je predvsem iz Azije preselila v zadnjem desetletju, se staplja s tradicionalno (že starejšo) evropsko emigracijo; vmes so Jamajčani, zaposleni predvsem na območju sadnega pasu. Na prvem vogalu izgrajujejo novo poslopje na lokaciji nekdanje tovarne – obsežna površina bo namenjena deloma poslovnim prostorom, delno pa pregrešno dragim stanovanjem. Zmoti me nekam znana slovanska (češka!) govornica gradbenih delavcev, ki jih tukaj vedno primanjkuje. Pravilo je jasno: v mešanici identitet vsakdo ohrani svojo.

Identiteto lahko iščemo na različnih ravneh: pri sebi, v ožjem in širšem okolju. Identiteta je lastna vsakemu izmed nas, se jo pa - glede na naše značajske poteze in življenjske okoliščine - različno močno zavedamo. Verjetno je v nas globlje, kot smo pripravljene priznati. Praktično gledano je moč iskati identiteto v vsakem predmetu, pokrajini (v puščavi, opuščenem glinokopu), med Slovenci na metropolitanskem območju Clevelanda ipd. In tako pridemo do vprašanja - ali obstaja geografska identiteta?! Je v družbi premalo prisotna (navezujem se na problem krčenja števila ur geografije v šolah) – po naši krivdi?! Vem, da Vas veliko dela izjemno dobro, poglobljeno in uspešno za njeno krepitev. Mogoče je praznični čas primeren trenutek za individualno "tehtanje" vsebnosti naše geografske identitete. Upam, da moja popotnica z željo za vsakogar izmed nas, da naj v različnih situacijah in okoljih okrepimo svojo (geografsko) identiteto, ne bo pretežka za leto 2007.

Irma Potočnik Slavič

GEOGRAFSKI OBZORNIK

strokovna revija za popularizacijo geografije

Izdajatelj: **Zveza geografskih društev Slovenije**,
Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana
 Za izdajatelja: **mag. Mitja Bricelj**
 ISSN: **0016-7274**

Odgovorna urednica: **mag. Irma Potočnik Slavič**
 Uredniški odbor: **dr. Dejan Cigale, Karmen Cunder, mag. Drago Kladičnik, dr. Ana Vovk Korže, mag. Irena Mrak, Dejan Mužina, mag. Miha Pavšek, mag. Mimi Urbanc**
 Upravnik revije: **Primož Gašperič**
 Elektronski naslov uredništva:
irma.potocnik@ff.uni-lj.si

Spletna stran: **www.zrc-sazu.si/zgds/go.htm**

Zasnova in oblikovanje: **Nina Malovrh**

Tisk: **Tiskarna Oman**

Finančna podpora: **Ministrstvo za šolstvo**,
Javna agencija za raziskovalno dejavnost

Republike Slovenije

Cena: **650,00 SIT (2,7 €)**

Transakcijski račun: **02010-0014166331**

Nova Ljubljanska banka, d.d., Ljubljana,
Trg republike 2, 1000 Ljubljana

Izhaja 4-krat letno kot enojna ali dvojna številka.

Geografski obzornik objavlja izvirne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugod.

Uredništvo si pridružuje pravico do (ne)objave, krajanja, delnega objavljanja prispevkov v skladu z uredniško politiko in prostorskimi možnostmi.

Prispevke pošljite natisnjene in po elektronskem mediju na naslov in elektronsko pošto uredništva. Poslani prispevki ne vračamo.

GEOGRAPHIC HORIZON

professional magazine for popularization of geography

Publisher: **Association of the Geographical Societies of Slovenia, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, Slovenia**

For the publisher: **Mitja Bricelj, M.Sc.**

ISSN: **0016-7274**

Editor: **Irma Potočnik Slavič, M.Sc.**

Editorial board: **Dejan Cigale, Ph.D.; Karmen Cunder; Drago Kladičnik, M.Sc.; Ana Vovk Korže, Ph.D.; Irena Mrak, M.Sc.; Dejan Mužina; Miha Pavšek, M.Sc.; Mimi Urbanc, M.Sc.**

Administrator: **Primož Gašperič**

E-mail: **irma.potocnik@ff.uni-lj.si**

www.zrc-sazu.si/agss/horizon.htm

Design: **Nina Malovrh**

Print: **Oman**

Financial support: **Ministry of Education, Slovenian Research Agency**

Price: **4,50 USD**

Bank account: **01 000-0000200097**

-010-7160-20885/0

Nova Ljubljanska banka, d.d., Ljubljana,
Trg republike 2, 1000 Ljubljana, Slovenia

Fotografija na naslovnici:
GRUŠČNATA POKRAJINA GOBIJA.

Avtor:
MATEJ LIPAR

Mojca Ilc

Slovenska diaspora na metropolitanskem območju Clevelanda _____ 4

Matej Lipar

Identiteta Gobija v Mongoliji _____ 10

Jure Košutnik

Antropogeni posegi na primeru opuščenege glinokopa v Črnučah _____ 17

Karmen Kolenc Kolnik, Tatjana Resnik Planinc

Izzivi prenove gimnazijskega programa z vidika geografskega izobraževanja _____ 22

Tatjana Kikec

Izid knjige o potoku Mokoš _____ 27

Meta Leban

Študij geografije v Amsterdamu - čudovita priložnost _____ 28

Primož Pipan

Spomladanske ekskurzije

Ljubljanskega geografskega društva v letu 2006 _____ 28

Slovenska diaspora

na
metropolitanskem
območju
Clevelanda

IZVLEČEK

Slovenska kultura in identiteta sta na metropolitanskem območju Clevelanda še vedno zelo močno zakoreninjeni kljub dejstvu, da večji del tamkajšnje slovenske diaspore sodi v drugo in tretjo generacijo. To dokazuje šest delujočih slovenskih narodnih domov, dve slovenski župniji, številne slovenske inštitucije, razumevanje slovenskega jezika, ohranjanje slovenskih običajev in navad v družinah ter tudi stiki, ki jih ima tamkajšnja slovenska diaspora s svojo domovino ali domovino svojih prednikov.

Ključne besede:

slovenska diaspora, ameriški Slovenci, izseljenci, Cleveland, ZDA.

ABSTRACT

American-Slovenians of the Cleveland Metropolitan Area

Despite the fact, that a majority of American-Slovenians are of the second and the third generation, Slovenian culture and identity remains very strong in the Greater Cleveland Area. Six Slovenian national homes, two Slovenian churches and many other Slovenian institutions have proved this. Many American-Slovenians still understand some Slovenian words, they still keep Slovenian traditions, habits and nonetheless they are still sustaining contacts with their predecessors' country.

Key words:

American-Slovenians, emigrants, Cleveland, USA.

Avtorica besedila:

MOJCA ILC, univ. dipl. prof. geog.,
Gimnazija Vič, Ljubljana, Slovenija
E-pošta: mojcailc@yahoo.com

Avtorja fotografij:

MOJCA ILC in PRIMOŽ KLUN

COBISS 1.04 strokovni članek

Slovenci smo narod z zelo številčno diasporo po vsem svetu. Točnih podatkov o tem, koliko ljudi se je tekom zgodovine izselilo iz slovenskega etničnega prostora, ni. Vendar obstajajo ocene, da naj bi danes zunaj meja Slovenije živelo več kot pol milijona ljudi s slovenskimi koreninami (2).

Največje slovenske izseljenske skupnosti najdemo v Združenih državah Amerike (ZDA), kjer naj bi po nekaterih podatkih živelo okoli 300.000 ljudi slovenskega etničnega izvora (14), po (2) drugih 600.000, po uradnih podatkih ameriškega statističnega urada iz leta 2000 pa 176.691 (13).

Več kot dve tretjini ameriških Slovencev živi danes v šestih ameriških zveznih državah (Ohio, Pensilvanija, Illinois, Minnesota, Kalifornija in Wisconsin; 2), med mesti pa zelo izstopa metropolitansko območje Clevelanda, kjer po neuradnih podatkih danes živi več kot 80.000 ljudi slovenskega etničnega izvora (5). V času vse močnejšega prebivalstvenega mešanja in poudarjene multikulturalnosti na eni stani ter krepitev (nacionalnih, regionalnih) identitet na drugi, je zanimiva današnja slika slovenske diaspore na severozhodu ZDA.

"S trebuhom za kruhom"

Slovenski izseljenci so se na metropolitansko območje Clevelanda začeli priseljevati že ob koncu 19. stoletja predvsem zaradi razvijajoče se težke industrije, ki je potrebovala nekvalificirano delovno silo. Tako so se v Cleveland sprva zaradi želje po boljšem življenju priseljevali t. i. ekonomski emigranti. Po drugi svetovni vojni, zlasti po letu 1949, pa so se zaradi močne slovenske skupnosti in tam živečih "sponzorjev" priseljevali tudi t. i. politični emigranti.

Vse do začetka osemdesetih let 20. stoletja je središče slovenske poselitve predstavljala ulica *St. Clair Avenue* (11), kjer danes kot "ostanek slovenstva" stojita le še tiskarna časopisa *Ameriška domovina* in *Slovenski narodni dom*. Tekom desetletij so tamkajšnji ameriški Slovenci ustanavljali številna slovenska kulturna in družabna društva ter različne slovenske organizacije in inštitucije.

Zaradi pomlajevanja generacij in z njim povezanega procesa asimilacije je do danes veliko slovenskih organizacij, inštitucij in društev prenehalo delovati. Kljub temu pa lahko na podlagi opravljenega raziskovalnega dela trdimo, da sta slovenska kultura in identiteta slovenske diaspore metropolitanskega območja Clevelanda še precej močno zakoreninjeni.

Po statističnih podatkih popisa prebivalstva v ZDA je leta 1910 živelo v Clevelandu 14.332 Slovencev, kar je uvrščalo Cleveland na tretje mesto po številu slovenskega prebivalstva, takoj za Ljubljano in Trstom (11). Danes pa po neuradnih podatkih živi na metropolitanskem območju Clevelanda že približno 80.000 ljudi s slovenskimi koreninami. Najmočnejše priseljevanje Slovencev v ZDA je bilo omejeno zlasti na prvo in začetek druge polovice 20. stoletja, nato pa se je intenziteta priseljevanja precej zmanjšala. Leta 2003 se je tako v ZDA priselilo "le" 64 Slovencev (9).

V obdobju od 16. februarja do 16. avgusta 2005 je bilo na metropolitanskem območju Clevelanda opravljeno 329 anket. Izbran je bil "grozdn tip" izvajanja anketnega dela: sprva smo do večine anketirancev pristopili individualno, sčasoma pa so pri izvajanju anketnega dela pomagali ključni posamezniki (aktivni na različnih področjih). Obenem smo obiskali slovenske kulturne in družabne prireditve, slovenske inštitucije, organizacije in društva. Na ta način smo z anketo zajeli zelo različno populacijo (vključeni so bili predstavniki od prve do četrte generacije Slovencev v diaspori, raznoliki tudi po prepričanjih): najstarejša oseba je štela častljivo 101 leto, najmlajša pa 11 let.

"Slovenska" poselitev metropolitanskega območja Clevelanda

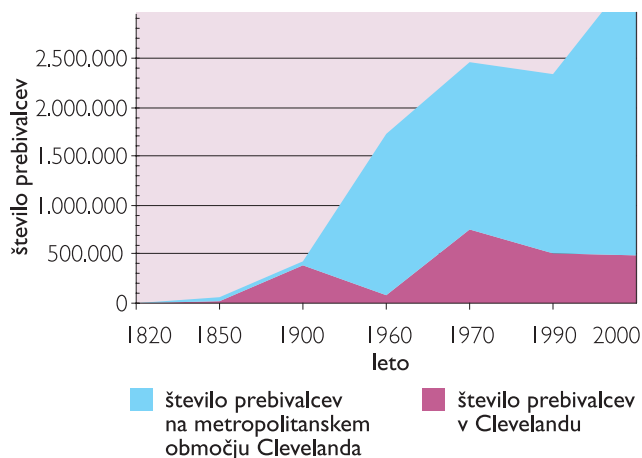
Podoba slovenske poselitve metropolitanskega območja Clevelanda se je od začetka 20. stoletja, ko je večina slovenskih izseljencev živela vzdolž ulice *St. Clair Avenue*, do danes precej spremenila. Zaradi različnih vzrokov, predvsem pa zaradi priselitve temnopoltega prebivalstva vzdolž omenjene ulice in boljše kakovosti življenja v suburbanih predelih, se je slovenska diaspora v drugi polovici 20. stoletja s prvotnega območja začela preseeljati v bolj oddaljena primestna naselja.

Danes še vedno del slovenske diaspore živi v mestu Cleveland (9,7 % vseh ljudi s slovenskimi koreninami), vendar velika večina (88,4 %) živi v suburbanih conah. Najbolj izstopa mesto Euclid, kjer živi skoraj 26 % vseh ljudi slovenskega etničnega izvora na metropolitanskem območju Clevelanda. Kljub temu da je "slovenska" poselitev v Euclidu še vedno močna, je v zadnjih letih opazen tudi trend upadanja številčnosti slovenske diaspore. Ta se počasi izseljuje tudi iz Euclida in priseljuje v še bolj oddaljena predmestja. Eno takšnih je mesto Mentor, kjer danes živi 5 % ljudi s slovenskimi koreninami (4). V začetku 20. stoletja je bila za priseljevanje ključnega pomena prisotnost slovenskih skupin, organizacij in inštitucij, ki pa danes zaradi večje mobilnosti in asimilacije nima več take vloge. Slovenska diaspora se namreč zaradi boljše kakovosti življenja izseljuje v bolj oddaljena primestna naselja Clevelanda, kjer večinoma niso locirane številne slovenske organizacije in društva.

Ohranjanje slovenske identitete in kulture

Danes sta med slovensko diasporo metropolitanskega območja Clevelanda najštevilčnejši njena druga in tretja generacija. Drugi generaciji po rezultatih ankete pripada 43 %, tretji pa 31,5 % vseh anketiranih. Pripadniki prve (po rezultatih ankete jih sodi v to generacijo 21 %) in druge generacije so praviloma bolj aktivni v slovenskih krogih in tako skrbijo za ohranjanje slovenske kulture in tradicije na tem območju (4). Število tako prve kot druge generacije se iz leta v leto zmanjšuje, saj je novih slovenskih imigrantov, torej nove prve generacije, izredno malo. Zato so danes mnogi pripadniki prve generacije v skrbeh glede prihodnosti slovenstva na metropolitanskem območju Clevelanda.

Prav gotovo je opredelitev narodnosti eden izmed najpomembnejših pokazateljev prisotnosti slovenske identitete na omenjenem območju. Največ anketirancev (41 %) se je izreklo za pripadnike obeh narodnosti, torej ameriške in slovenske, okoli 31 % se jih je opredelilo za Američane, nekaj manj kot 25 % pa samo za Slovence. Najpomembnejši dejavnik pri opredelitvi za določeno narodnost je bilo rojstvo v določeni državi. Tako se je več kot 79 % tistih, ki so se opredelili za Američane, za to narodnost izreklo zaradi rojstva v ZDA, ravno tako se je na podlagi rojstva v Sloveniji večina "Slovencev" izrekla (4) za slovensko narodnost. Nekaj manj kot dve tretjini vseh anketiranih še vedno ponosno poudarja svoje slovenske korenine in (vsaj delno) pripadnost slovenskemu narodu.

Slika 1: Spreminjanje števila prebivalstva v Clevelandu in njegovem metropolitanskem območju od 1820 do 2000.

Slika 2: Reklamni napis pred "slovensko" mesnico Ažman v Clevelandu (foto: Primož Klun).

Pri ohranjanju slovenske identitete nekega območja je pomembna tudi prisotnost oziroma znanje slovenskega jezika. Izmed vseh anketiranih jih danes aktivno obvlada slovenski jezik nekaj manj kot 30 %, zgolj nekaj slovenskih besed (na primer hvala, potica, dober dan; 4) pozna 35 % anketiranih. Aktivno znanje slovenščine je omejeno zlasti na pripadnike prve in nekatere posameznike druge generacije, zaradi že prej omenjenega procesa asimilacije pa aktivno znanje slovenščine s pomlajevanjem generacij počasi izginja.

Več kot 93 % vseh anketiranih še danes v svojih družinah ohranja slovenske običaje in navade, med katere štejemo zlasti peko in kuho slovenskih jedi, prepleševanje tradicionalnih slovenskih plesov, petje slovenskih narodnih pesmi ter praznovanje nekaterih praznikov (zlasti cerkvenih, 4).

Poleg omenjenih slovenskih inštitucij obstaja na metropolitanskem območju Clevelanda še veliko drugih slovenskih organizacij, društev in skupin, kot na primer slovenski pevski zbori (*Korotan*, *Glasbena matica*, *Fantje na vasi*, *Zarja*), folklorna skupina (*Folklorna skupina Kres*), organizacija "*Polka Hall Of Fame*", "*Slovenian Genealogy Society International*", *Klub Primorskih Slovencev* in številne druge. Po rezultatih ankete je več kot 88 % vseh anketiranih vključenih v vsaj eno slovensko organizacijo, skupino ali društvo (4). Dejstvo pa je, da se je število različnih slovenskih organizacij in z njimi tudi aktivnih članov od druge polovice 20. stoletja do danes zaradi procesa asimilacije zmanjševalo.

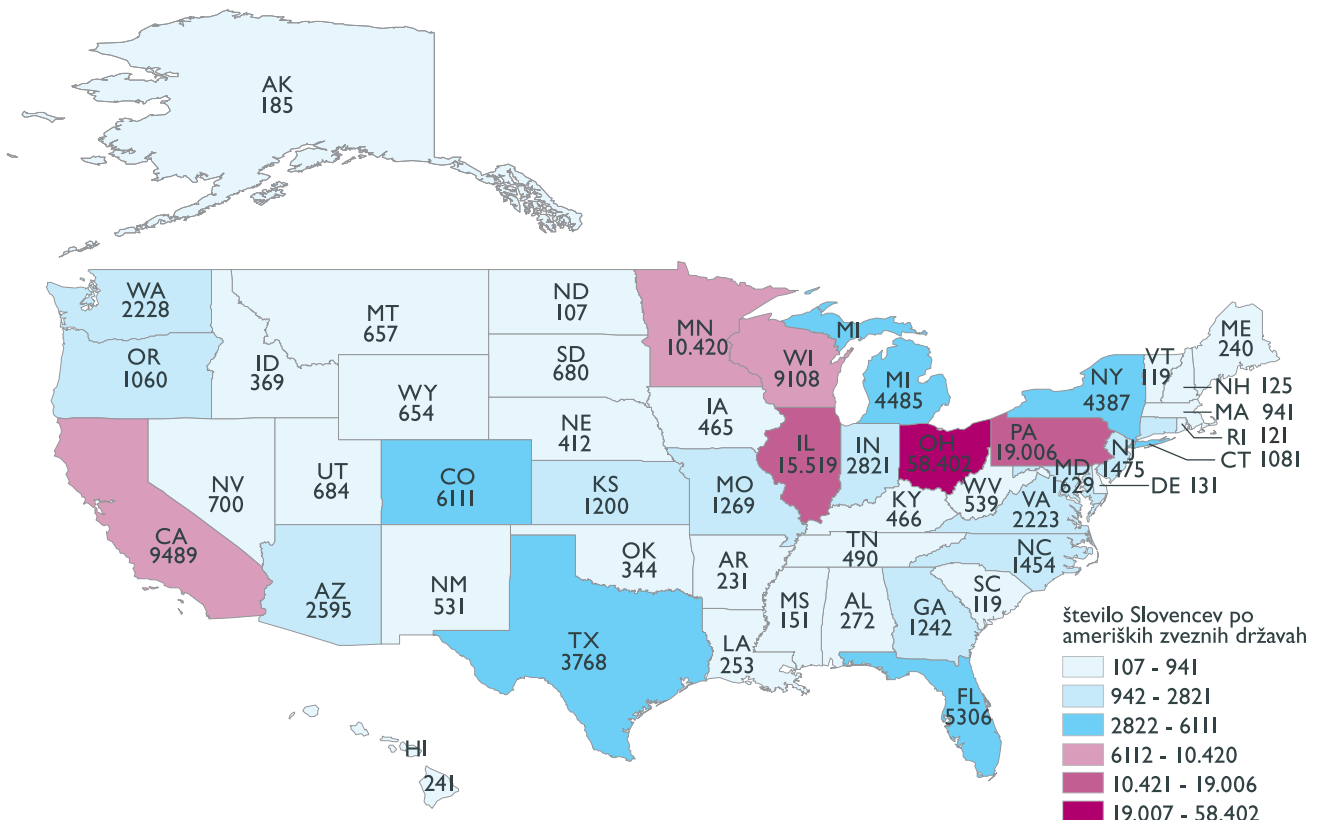
Organiziranost slovenske diaspore v Clevelandu

Slovenska diaspora je na metropolitanskem območju Clevelanda zelo dobro organizirana, o čemer priča še danes šest delujočih slovenskih narodnih domov, dve slovenski župniji, dve nedeljski šoli slovenskega jezika, tiskarna ameriško-slovenskega tednika *Ameriška domovina*, slovenski dom starejših občanov, številna slovenska kulturno-izobraževalna društva in nenazadnje tudi sedež organizacije *AMLA* (*American Mutual Life Association*) ter slovensko predstavništvo Generalnega konzulata Republike Slovenije. Slovenski narodni domovi so vse od svojih začetkov bili in ostali središče slovenskega kulturnega in družabnega življenja. Do danes se jih je ohranilo šest, saj so nekatere med njimi zaradi preseljevanja v predmestje in zaradi asimilacije ter integracije v novo okolje morali zapreti. Slovenska diaspora, ki se v njih zbira, se zaveda, da je njihova podpora pri obstoju teh domov ključnega pomena, saj se le-ti še danes v večji meri financirajo s pomočjo prostovoljnih prispevkov

in prodaje vstopnic za različne prireditve. Večina kulturno-družabnih srečanj poteka v narodnih domovih v hladnejši polovici leta, saj se v toplejših mesecih dogajanje preseli na odprte prostore, zlasti na *Slovensko Pristavo* v Genevi in *SNPJ Farm* v Kirtlandu.

Vseskozi sta za slovensko skupnost zelo pomembni slovenski župniji, in sicer župnija Sv. Marije Vnebovzete, ki jo od leta 1986 vodi župnik John M. Kumse, in župnija Sv. Vida, ki jo od leta 1979 vodi župnik Joseph P. Božnar. V okviru omenjenih župnij ne potekajo samo nedeljska bogoslužja v slovenskem jeziku, ampak tudi različne kulturno-družabne prireditve in izobraževalna srečanja, kot je na primer nedeljska šola slovenskega jezika. S tem imajo zlasti mlajše generacije (tretja in četrta generacija) priložnost učenja slovenskega jezika.

Pomembno vlogo pri ohranjanju slovenskega jezika med slovensko diasporo ima tudi časopis *Ameriška domovina*. Pod imenom *Narodna beseda* je začel izhajati že leta 1899, leta 1908 se je preimenoval v *Novo Domovino*, dva meseca kasneje v *Ameriko* in leta 1919

v *Ameriško domovino*. Sprva je bil to dnevni časopis, v šestdesetih letih 20. stoletja pa je začel izhajati kot tednik; na naslove naročnikov tedensko prihaja še danes. Po rezultatih ankete omenjeni tednik prebira več kot 50 % vseh anketiranih.

Kljub temu je o prihodnosti časopisa precej zaskrbljen urednik njenega slovenskega dela, dr. R. Susel, saj se po njegovem mnenju približuje konec Ameriške domovine kot slovenskega komercialnega časopisa (12). Dejstvo je, da se zaradi asimilacije število rednih bralcev in naročnikov oglasov iz leta v leto zmanjšuje.

Zaradi vse številčnejše starejše populacije so se že v sredini 20. stoletja pojavila prizadevanja za ustanovitev doma, ki bi bil namenjen starejši slovenski populaciji. Do realizacije je prišlo leta 1962, ko je bil v Clevelandu ustanovljen *Slovenski dom starejših občanov* (*Slovenian Home For The Aged*). Sprva je bil namenjen predvsem slovenski populaciji, danes pa v njem biva 140 ljudi različnih narodnosti, za katere skrbi 170 člansko osebje (6). Edina slovenska dobrodelna organizacija s sedežem v Clevelandu je organizacija AMLA, ustanovljena leta 1910 (takrat z imenom *Slovenska dobrodelna zveza*), ki je pomagala svojim članom v primeru poškodb, bolezni ali smrti (7).

Danes ima 9200 članov (ki pa niso nujno slovenske narodnosti), njen glavni namen je nudenje življenjskih zavarovanj. Svojih dvajset društev (t. i. *lodges*) ima na metropolitanskem območju Clevelanda tudi organizacija *SNPJ* (*Slovenska narodna podporna jednota*), katere primarni namen je ravno tako ponudba življenjskih zavarovanj. Poleg tega pa organizacija skrbi tudi za različne kulturne, družabne in izobraževalne programe.

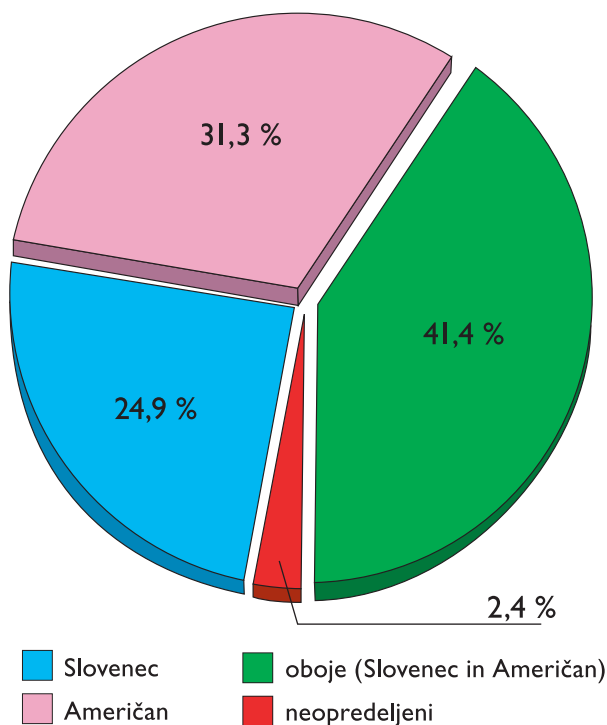
Prihodnost slovenstva na metropolitanskem območju Clevelanda

Točnih napovedi o prihodnosti slovenstva na metropolitanskem območju Clevelanda ni mogoče podati, kljub temu pa lahko na podlagi rezultatov raziskovalnega dela približno predvidimo prihodnost tamkajšnje slovenske diaspore.

Glede same poselitve lahko predvidevamo, da se bo v prihodnjih desetletjih še vedno nadaljeval trend preseljevanja iz manj v bolj oddaljena predmestja Clevelanda. Po rezultatih ankete namreč v suburbanih predelih živi več kot 91 % anketirancev iz starostne skupine od 11 do 20 let in kar 95 % tistih iz starostne skupine od 21 do 30 let (4). Ravno slednja starostna skupina pa je tista, ki začenja samostojno, torej od staršev ločeno življenje.

Danes vsekakor ni več ključni dejavnik priselitve prisotnost slovenske skupnosti ali slovenskih institucij v bližini, kot je bilo to pomembno v prvi polovici 20. stoletja. Ključni dejavnik današnje priselitve je prav gotovo boljša kakovost življenja, ki je zaenkrat značilnejša za suburbana območja.

Najpomembnejše vprašanje, ki se nam zastavlja glede prihodnosti slovenstva na metropolitanskem območju Clevelanda, je, v kolikšni meri se bo slovenska identiteta tega območja še obdržala. Glede opredeljevanja narodnosti lahko predvidimo, da se bo (vsaj delni) občutek pripadnosti slovenski narodnosti še nekaj časa obdržal, saj se jih je v starostni skupini od 11 do 20 let več kot 65 % izreklo za Slovence in več kot 13 % za pripadnike obeh narodnosti. Pri starostni skupini od 21 do 30 let pa se je za Slovence izreklo 30 %, za pripadnike obeh narodnosti pa 50 % anketiranih (4).

Slika 4: Narodnostna opredelitev slovenske diaspore metropolitanskega območja Clevelanda (4).

Glede znanja slovenskega jezika lahko predvidimo, da se bo ohranilo na ravni prepoznavanja določenih slovenskih besed. Tudi to domnevo lahko potrdimo z rezultatom raziskovalnega dela, ki je pokazalo, da večina anketiranih v starostni skupini od 11 do 20 let, to je več kot 47 %, pozna le nekaj slovenskih besed, podoben rezultat pa je pokazala tudi starostna skupina od 21 do 30 let, pri kateri jih 40 % pozna le določene slovenske besede (4). Razumljivo je torej, da se bo delež ljudi z aktivnim znanjem slovenščine zmanjševal, saj je takšno znanje jezika povezano zlasti s prvo generacijo slovenske diaspore. Vse večji pa bo zaradi procesa asimilacije v prihodnosti delež tistih, ki bodo prepoznali le določene slovenske besede, in navsezadnje tudi tistih, ki slovenščine ne bodo razumeli.

Nenazadnje je za prihodnost slovenstva pomemben tudi podatek o ohranjanju slovenskih običajev in navad med slovensko diasporo metropolitanskega območja Clevelanda. Na podlagi rezultatov anketnega dela lahko predvidimo, da se bodo nekateri slovenski običaji in navade (predvsem slovenska kuhinja, ples, glasba, prazniki) ohranili tudi v prihodnjih nekaj desetletjih. Rezultati so namreč pokazali, da v starostni skupini od 11 do 20 let več kot 91 % anketiranih ohranja slovenske običaje in navade, v starostni skupini od 21 do 30 let pa le-te ohranjajo vsi anketirani (4).

Na podlagi opisanega torej lahko predvidimo, da se bo slovenstvo med slovensko diasporo metropolitanskega območja Clevelanda še nekaj časa ohranilo. Kljub temu da se bo zaradi procesa asimilacije število tistih, ki bodo aktivno govorili slovenski jezik, in število tistih, ki se bodo opredeljevali samo za pripadnike slovenskega naroda, postopoma zmanjševalo, bodo slovenske navade in običaji po vsej verjetnosti v družinah slovenskih potomcev še nekaj časa ostale.

Ko so se v začetku in sredi 20. stoletja nekateri Slovenci priseljevali na metropolitansko območje Clevelanda, so sami ali pa njihovi otroci na vprašanje, od kod prihajajo, pogostokrat odgovorili, da iz Avstrije. Danes so tamkajšnji "Slovenci" ali njihovi potomci ponosni na svoje slovenske korenine. Presenetljivi so odgovori mnogih pripadnikov četrte generacije, to je najmlajše "slovenske populacije" na metropolitanskem območju Clevelanda, ko so s ponosom govorili: "Jaz sem Slovenka/Slovenec." Seveda so ponosni tudi na to, da so Američani, a svojih slovenskih korenin ne pozabijo omeniti. Verjetno je to posledica tudi nastanka samostojne slovenske države, delno pa tudi posledica trenda, da se v zadnjem času v ZDA vse bolj poudarjajo tudi posameznikove korenine in ne samo njegova "ameriškost". Vse pogosteje namreč izseljenci in njihovi potomci poleg ameriške narodnosti poudarjajo tudi svojo "ekstotičnost", kar biti Slovenec v pisani ameriški družbi, prav gotovo je.

Literatura

1. Camarota, S. 2005: Immigrants at Mid-Decade. A Snapshot of America's Foreign-Born population in 2005. Medmrežje: <http://www.cis.org/articles/back1405.html> (citirano 20. 12. 2005).
2. Domjan, M. 2002: Analiza stanja na področju Slovencev zunaj Republike Slovenije. Medmrežje: <http://www.kultura.gov.si/> (citirano 15. 11. 2005).
3. Huth, J. 2001: Cleveland.V: Enciclopedia Americana (Volume 7). Danbury.
4. Ilc, M., Klun, P. 2005. Rezultati anketiranja ameriških Slovencev ali Američanov s slovenskimi koreninami na metropolitanskem območju Clevelanda v obdobju od 16. februarja do 16. avgusta 2005. Diplomsko delo, Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani. Ljubljana.
5. Johnston, C., Sberna, R., Strozniak, P. 2004: Greater Cleveland mosaic. Cleveland.
6. Klancher, R., Klancher, O. 2005: Slovenian Home For The Aged. Cleveland (osebni vir, 13. 4. 2005).
7. Klemenčič, M. 1995: Slovenes of Cleveland. Novo mesto.
8. Knepper, G. 2003: Ohio and its people. Kent, Ohio.
9. Priseljevanje Slovencev v ZDA po letu 1992. Medmrežje: www.migrationinformation.org/GlobalData/countrydata/data.cfm (citirano 10. 3. 2005).
10. Rosenberg, M. 2005: Cleveland - najrevnejše ameriško mesto. Medmrežje: <http://geography.about.com/b/> (citirano 25. 2. 2005).
11. Susel, R. 1996: Slovenes.V: The Encyclopedia of Cleveland History. Cleveland.
12. Susel, R. 2005: Je Cleveland še "slovenski"? Slovenija. Svet, letnik 2, št. 5 (maj 2005). Cleveland.
13. United States Census, 2000.
14. Zupančič, J. 1998: Izseljenstvo.V: Geografski atlas Slovenije. Ljubljana.

Identiteta Gobija v Mongoliji

IZVLEČEK

Za Gobi na jugu Mongolije so značilni peščeni viharji, polpuščavsko in puščavsko podnebje, perifernost, nomadi, dvogrbe kamele, turizem in še marsikaj. Značilnosti, posamezne ali v sklopu, ki razlikujejo Gobi od ostalih pokrajin, tvorijo njegovo identiteto.

Ključne besede:

Gobi, Mongolija, puščava, polpuščava, identiteta.

ABSTRACT

Identity of Gobi in Mongolia

Gobi in the southern part of Mongolia is characterised by sandstorms, arid and semi-arid climate, peripheral position, nomads, camels, tourism etc. The mentioned characteristics, individually or in a complex, distinguish the Gobi from other areas and create its identity.

Key words:

Gobi, Mongolia, desert, semi-desert, identity.

Avtor besedila in fotografij:

MATEJ LIPAR, študent geog.,

Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta, Ljubljana, Slovenija

E-pošta: matej.lipar@gmail.com

COBISS 1.04 strokovni članek

Gobi zavzema približno 1.300.000 km² ozemlja na severu Kitajske in jugu Mongolije. Od vzhoda do zahoda meri okoli 1600 km, od severa do juga pa okoli 950 km. Na severu ga omejuje gorovje Altaj, gorovje Hangaj in stepska pokrajina Mongolije, na jugozahodu planota Tibet ter na jugovzhodu gorovja, ki omejuje Severno kitajsko ravnino.

V najširšem pomenu je Gobi pokrajina, ki se v smeri zahod-vzhod razteza od Pamirja (puščavo Takla Makan nekateri tudi prištevajo h Gobiju) do gorovja Velikega Hingana na meji z Mandžurijo, v smeri sever-jug pa od vznožij Altaja in Jablonskega gorovja do verige gorovij Kunlun Shan, Altun Shan in Qilian Shan, ki tvorijo severne grebene planote Tibet (1, 2, 3, 4).

Gobi - le grušč in pesek ali še kaj drugega? Lahko ga opredelimo kot puščavo, polpuščavo, periferijo, pokrajino nomadov, dvogrbih kamel, gobi medvedov in dinozavrovih okostij; z vidika popotnikov kot zanimivo območje in za marsikoga celo kot anekumeno. Nenazadnje je Gobi preprosto le ... Gobi, ki ima prepoznavno identiteto sušne pokrajine.

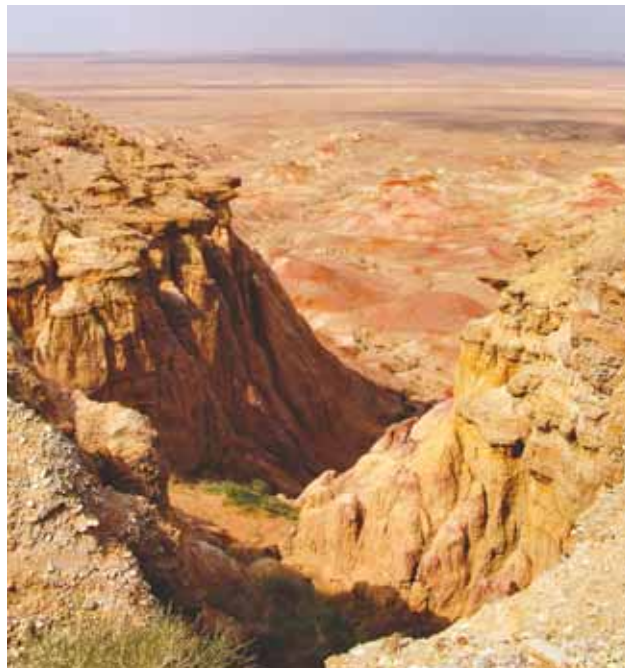

Sušna identiteta Gobija

Delež poraslega površja z rastlinstvom je eden od kriterijev za opredelitev polpuščave in puščave. Nesklenjeno rastje, ki porašča manj kot 50 % in več kot 10 % površja, je značilno za polpuščave; v puščavah pa rastje porašča manj kot 10 % površja (14). Več kot 10 % površja porašča rastje na severnem in severovzhodnem delu Gobija v Mongoliji.

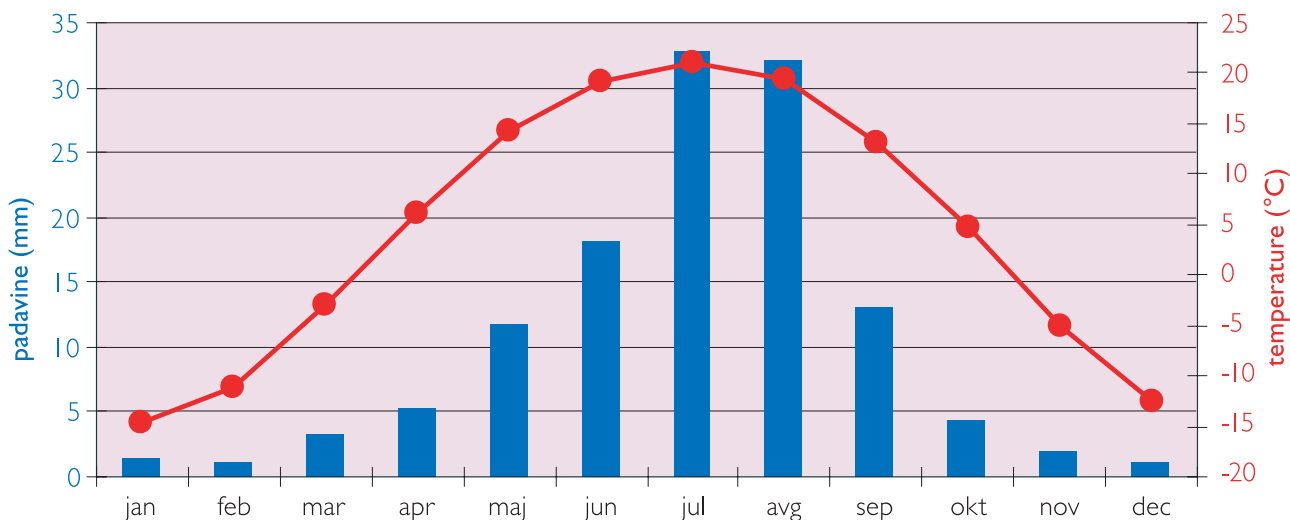
Severno mejo Gobija v Mongoliji omejujejo gorovje Altaj, gorovje Hangaj ter stepska pokrajina v vzhodnem delu Mongolije, kjer je meja določena na podlagi reliefa in povprečne letne količine padavin (kraji, katerih povprečna letna količina padavin je večja od 200 mm, ne spadajo več v pokrajino Gobi). Mongolske province (*aimagi*), ki spadajo pod Gobi, so: Hovd, Govi-Altaj, Bayanhongor, Ovorhan Gay, Dundgovi, Omnogovi, Dornogovi, Suhbatar in Dornod.

Gobi je obsežna sušna pokrajina, za katero je značilno kontinentalno podnebje z letnimi in dnevnimi temperaturnimi ekstremi. V vzhodnem delu Gobija je povprečna letna količina padavin približno 200 mm, v zahodnem delu pa manj kot 76 mm (razlika je posledica monsuna, ki doseže jugovzhodne dele Gobija). Temperature nihajo od 50 °C (julija) do -40 °C (januarja; 1, 3).

Slika 1: Meja med višjo in nižjo uravnavo – Tsagaan Suvarga. Na sliki je viden erozijski jarek ter vadi (foto: Matej Lipar).

Köppen uvršča Gobi v Mongoliji v hladno puščavsko podnebje. Povprečna letna temperatura je 1,71 °C, povprečna letna količina padavin pa 131,5 mm. Po Strahlerjevi klimatski klasifikaciji spada pokrajina Gobi v Mongoliji med pokrajine s puščavskim in stepskim podnebjem zmernih geografskih širin, za katere so značilne velike letne temperaturne amplitude, vroča poletja in hladne zime (19,8 °C povprečna julijska temperatura in -18,3 °C povprečna januarska temperatura; 6).

Slika 2: Klimodiagram za mesto Dalanzadgad (1969-1990; 6).

Prevladujeta gruščnati tip puščave in polpuščave, peščeni tip puščave zavzema manjše površine (1). V mongolskem Gobiju so sipine precej pokrajinsko razpoznavna reliefna oblika (pojavljajo se celo v bližini Ulan Batorja). Nekatere so poraščene z rastlinstvom, ki s koreninami sipine učvrsti. Le-te spreminjajo obliko počasneje kot sipine, na katerih ni rastlinstva. Izvor peska, ki v posameznih predelih Gobija tvori sipine, zaenkrat še ni popolnoma razjasnjen. Pesek je lahko sediment nekdanjega morja in jezer, lahko pa je rezultat denudacije gorskih verig, ki obdajajo Gobi, in tudi gora, ki ležijo v pokrajini sami. Največje sipine v Gobiju v Mongoliji so sipine Khongoryn: do 800 metrov visoke, več kot 150 km dolge in povprečno 20 km široke (10). Nastale naj bi kot vetrna akumulacija v smeri severozahod - jugovzhod (smer prevladujočega vetra). Domačini jih imenujejo tudi "pojoče sipine", vendar je glas, ki ga oddajajo, bolj podoben zvoku manjšega letala kot pa petju. Do oddajanja glasu pride, ko se kremenov pesek začne zaradi vetra premikati in vibrirati, kar povzroča brenčanje (4).

V središču Azije, pa vendar odmaknjen od "središča"

Periferna identiteta Gobija v Mongoliji je na prvi pogled očitna in jasna: majhno število naselij, odsotnost večjih mest in večjih prometnih križišč ter izstopajoči pomen mest severno (Ulan Bator) in jugovzhodno od Gobija (Peking). Toda z ozirom na polpuščavske in puščavske razmere v pokrajini je relativno veliko naselij. Zanimivo je, da prometnice ne obidejo Gobija, temveč ga prečkajo. V mongolski pokrajini Gobi so tri mesta z letališči za notranji promet (Altaj, Mandalgovi in Dalanzadgad), preko Gobija poteka tudi železniška proga Moskva - Peking ("Transibirska železnica"). Le-ta se vije skozi mesta Zamyn-Uud, Erdene, Orgon in Saynshand, pri katerem se ji pridruži stranska proga do mesta Zuunbayan. Asfaltnih cest v Gobiju ni. Večje makadamske glavne ceste so ceste Mandalgovi-Dalanzadgad (306 km), Arvayheer-Dalanzadgad (377 km), Dalanzadgad-Saynshand (516 km), Dalanzadgad-Gashuunsuhayt

Slika 3: Rečica (oaza) in sipine Khongoryn (foto: Matej Lipar).

(meja s Kitajsko, 325 km), Altay-Burgastay (meja s Kitajsko, 327 km), Saynshand-Zamyn Uud (meja s Kitajsko, 219 km) ter Saynshand-Choyr (229 km; 12). Dvogrbe kamele kot nekdanj prevladujoče glavno prometno sredstvo so danes zamenjali motorji, terenski avtomobili in tovornjaki. Klasična karavana kamel je v Gobiju večinoma le še turistična zanimivost, seveda pa kamele še vedno uporabljajo kot dopolnilno moč za prenašanje tovora.

Gostota prebivalstva je manjša od 1 osebe na km². Glede na način naselitve ločimo meščane (stalna naselitev) ter nomade (pogoste selitve). Selitve nomadov so sezonske, minimalno dvakrat letno. Pogosto so zimski in poletni kraji domovanja že ustaljeni, v določenih primerih (na primer izraba pašnika) pa se naselijo tudi drugam. Preživljajo se z živinorejo (predvsem s kozami, ovcami in dvoigrbimi kamelami). Živina se napaja v močvirnatih oziroma oaznih predelih ali pa jim nomadi vodo (tako kot sebi) črpajo iz vodnjakov. Značilni okrogli šotori bele barve (*geri*) nomade poleti obvarujejo pred visoko temperaturo,

pozimi pa so s pomočjo kurjenja živinskih iztrebkov zaščita pred mrazom. Njihova konstrukcija je trdna (stalna prisotnost vetrov!) ter hkrati enostavna, saj se šotor podre oziroma postavi v slabih dveh urah. Opazna je "modernizacija" nomadov, ki se kaže predvsem v opremljenosti notranjega prostora v šotoru: televizija, videokorder, radio in satelitski krožnik so danes že skoraj nepogrešljivi del imetja nomadov, saj na ta način ohranjajo "stike" s svetom. Energijo, ki je potrebna za delovanje teh aparatov, pridobivajo s pomočjo sončnih zbiralnikov. Nekateri otroci se šolajo v večjih mestih in prebivajo v internatih; tisti, katerih pomoč je pri preživetju celotne družine bistvena, pa se šolajo na daljavo s pomočjo radijskega sprejemnika.

Večja mesta v mongolski pokrajini Gobi so Dalanzadgad, Saynshand, Mandalgovi in Altaj. Poleg teh je v Gobiju tudi več manjših naselij, ki jih tvorijo večinoma šotori z dvorišči stalno naseljenih nomadov. Dvorišča so pogosto pregrajena z leseno ograjo, tako da so parcele jasno označene, naselja so opremljena s trgovino

Slika 4: Mejo med višjo in nižjo uravnavo spremljajo številni geomorfološki procesi in pojavi. Na sliki je kraj Bayanzag, znan tudi po odkritju dinosavrovih okostij (foto: Matej Lipar).

in bencinsko postajo. Tako na podeželju kot tudi v mestih se izvaja več programov, s pomočjo katerih se poskuša izboljšati gospodarstvo, ekologijo in socialni status. Večja programa, ki se trenutno izvajata v Gobiju in jih financira USAID, sta *Gobi Forage* (na podlagi iskanja načinov zgodnjega opozarjanja o suši in ostri zimi poskuša izboljšati kmetijstvo oziroma živinorejo) in *Gobi Initiative* (program razvijanja podeželja, ki ima poudarek na izobraževanju nomadov o upravljanju in gospodarstvu; 5).

Že zgodovinski relikti (ostanki Džingiskanovega zidu, verska znamenja) nam dokazujejo, da mongolski Gobi nikoli ni bil povsem "odmaknjen" od delovanja človeške družbe. Prometne značilnosti so danes dobre kljub odsotnosti večjih prometnih križišč. Gobi v Mongoliji je ne nazadnje ena pomembnejših pokrajin (natančneje Bayanzag), ki so jih zaznamovale odkritja dinosavrovih okostij. Kljub temu pokrajina ostaja periferna. Celo povezanost prebivalcev s "svetom" preko radia, televizije in satelita ostaja le enostranska, saj "svet" ni povezan z njimi.

Bo v prihodnosti prevladovala identiteta turistične destinacije?

Gobi postaja vse bolj obiskana turistična destinacija. V mestih je vse več prenočišč in trgovin, ki so iz leta v leto bolj založene in "globalizirane". Načrtov o asfaltiranju cest sicer še vedno ni (vprašanje je, ali je v puščavi gradnja asfaltiranih cest sploh smiselna, če večina turistov pričakuje vožnjo po brezpotju), obstajajo pa načrti o preureditvi letališča v Dalanzadgadu v mednarodno letališče. S tem lahko predvidimo začetek masovnega turizma, ki pa s sabo prinaša tudi nevarnosti, kot so onesnaževanje naravnega okolja, degradacija pokrajine (vožnja po makadamski cesti ni ponekod nič hitrejša od vožnje po brezpotju, zato vsak voznik izbere svojo smer) in ne nazadnje sprememba glavne dejavnosti nomadov. Sezonska selitev nomadov bo tako (lahko) pogojena le s sezonskostjo turističnega obiska.

Slika 5: Dom nomadske družine v Gobiju - šotor (ger), avto ter živina, ki se prosto pase v bližnji okolici (foto: Matej Lipar).

Slika 6: Orlova dolina z "ledenikom" (foto: Matej Lipar).

Puščavske in polpuščavske lastnosti Gobija v Mongoliji (poleg zgodovinskih preostankov in nomadizma) so glavna turistična atrakcija. Turisti ga obiščejo večinoma v poletnem času, saj so temperature v zimskem času prenizke, vroče poletne temperature pa rahlo omili stalen veter. Stalen veter, ki sicer omili občutek vročine, močno izsuši kožo, s sabo pa prinaša tudi prah, zaradi katerega se lahko pojavijo krvavitve iz nosu. Ideal prave puščave se turistom v poletnem času lahko poruši zaradi dežja (glej sliko 2).

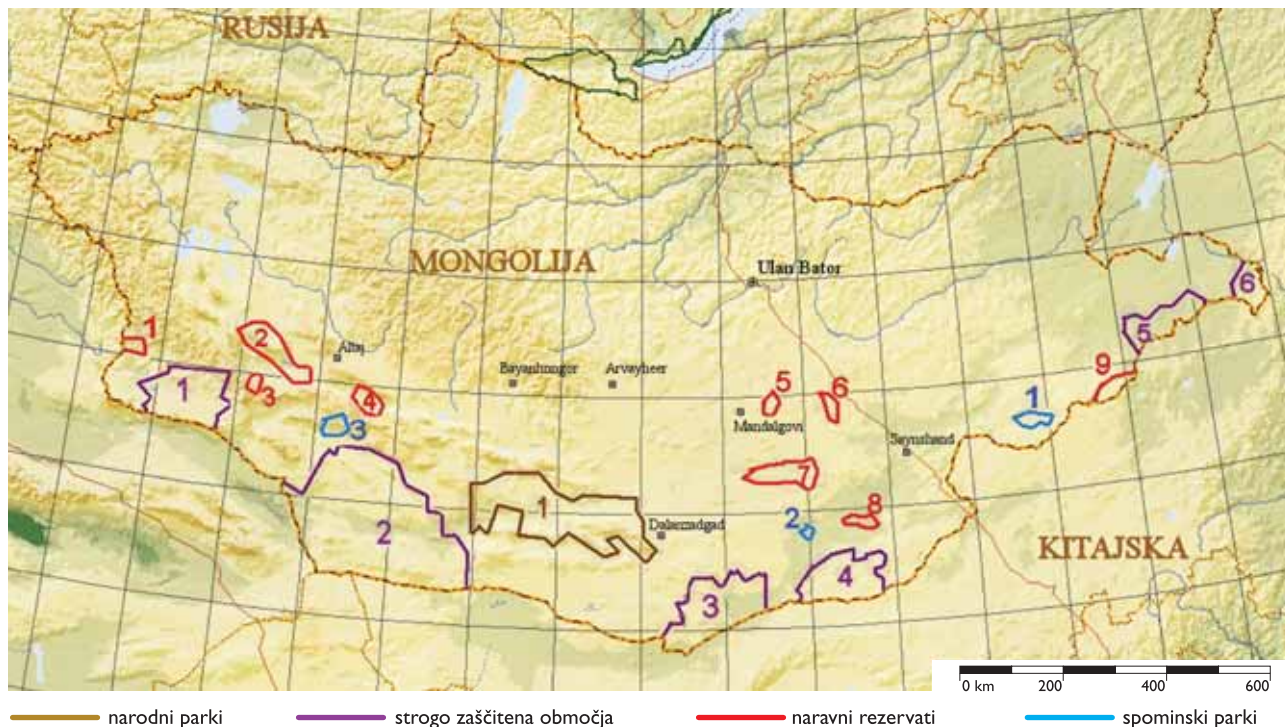
V Gobiju v Mongoliji se ustanavlja vse več parkov in zavarovanih območij: obstaja več narodnih parkov (na primer Gobi Gurvan Sayhan, Myangan Ugalzat itd.), šest večjih zavarovanih območij (Goviyn ih darhan gazar "A", Goviyn ih darhan gazar "B", Goviyn бага darhan gazar "A", Goviyn бага darhan gazar "B", Dornod Mongolyntal in Nomrog), šest naravnih rezervatov (Ergeliyn Zoo, Ih Nart, Ih Gazaryn chuluu, Zagiyn Us, Alag Hayrhan uul in Burhan Buuday uul) ter dva spominska parka (Suyhent in Eej Hayrhan uul; 12).

Mongolskemu Gobiju lahko torej pripišemo več identitet. Temeljna je relativno "statična" identiteta suhe pokrajine, razvidna iz pomanjkanja vode, posledice pa so vidne tudi v rastlinstvu, živalstvu, reliefu, prsti in tudi v načinu življenja ljudi. Drugačna je periferna identiteta, ki je določena predvsem iz vidika gospodarstva, poselitve in prometnih značilnosti; na primer iz vidika zgodovine ali pa zemljepisne lege Gobija (v središču Azije) pa ta oznaka ni primerna. Še bolj subjektivna je identiteta anekumene; življenje nomadov v Gobiju sicer ni preprosto, z vidika "evropskega" človeka je mogoče nesprejemljivo. Na novo se razvija identiteta turistične destinacije, ki postaja čedalje bolj očitna (vse več ponudb turističnih agencij za obisk Gobija).

Na leto je v mongolskem Gobiju od 61 do 127 prašnih dni (dni, v katerem se pojavijo peščeni zameti in peščeni viharji): od tega je 20 - 37 dni s peščenimi viharji, ki se pogosteje pojavljajo na urbanih območjih (prst je zaradi antropogenih dejavnikov ponekod bolj izpostavljena vetru) kot na deželi. Povprečna hitrost vetra v času peščenega viharja je 11 - 20 m/s, v peščenem zemetu pa 6 - 15 m/s. Povprečen čas trajanja peščenega zameta je 3,6 ure, peščenega viharja pa 4,6 ure. 61 % peščenih viharjev se pojavi spomladi, hkrati pa se jih 78 % pojavi podnevi (med 9.00 in 21.00 uro; 7). V času peščenih viharjev se poslabša vidljivost - v približno 30 % peščenih viharjev je vidljivost manjša kot kilometer. Število peščenih viharjev se od leta 1960 do leta 1980 povečuje, po letu 1990 pa število dni s peščenimi viharji pada. Vzrok temu je aktivnost človeka in letna količina padavin; od leta 1960 se je populacija Mongolov povečevala, s tem pa se je povečeval tudi transport ter raba pašnikov in posledično erozija prašnih delcev v pokrajini. Tudi količina padavin se je zmanjšala od leta 1960 do leta 1980 (najsušnejše leto je bilo 1980). Zadnjih 10 let, še posebej od leta 1990 do 1994, pa količina padavin raste, kar vodi tudi k zmanjšanju števila dni s peščenimi viharji (7).

Lastno identiteto Gobija lahko določimo na osnovi analize in sinteze fizično- in družbenogeografskih lastnosti. Posamezne lastnosti lahko pripišemo tudi drugim območjem na Zemlji, toda kot celota pa so

značilne le za Gobi. Torej je lastna identiteta splet vseh ostalih – puščavske, periferne, identitete anekumene in turistične destinacije ter – ne nazadnje – tudi gruščnate in peščene pokrajine.

Slika 7: Zaščiteni območja v Mongoliji (12, 13). **Narodni park** (1: Gobi Gurvan Sayhan), **strogo zaščiteni območja** (1: Goviyn ih darhan gazar "B", 2: Goviyn ih darhan gazar "A", 3: Goviyn бага darhan gazar "B", 4: Goviyn бага darhan gazar "A", 5: Dornod Mongolyntal, 6: Nomrog), **naravni rezervati** (1: Bulgan gol, 2: Sharga, 3: Alag Hayran uul, 4: Burhan Buuday uul, 5: Ih Gazaryn chuluu, 6: Ih Nart, 7: Zagiyn Us, 8: Ergeliyn Zoo, 9: Lhachinbandad uul) ter **spominski parki** (1: Ganga nuur, 2: Suyhent, 3: Eej Hayran uul).

Literatura

- Grolier Multimedia Encyclopedia 2003. Sholastic. CD-ROM.
- Natek, K., Natek, M. 2002: Države sveta 2000. Mladinska knjiga. Ljubljana.
- Britannica Encyclopedia 2000. Britannica CD 2000 Deluxe edition. CD-ROM.
- Man, J. 1998: Gobi, tracking the desert. Phoenix. London.
- USAID, Mongolia 2006. Medmrežje: <http://www.usaid.gov/mn/programs/> (citirano 12. 11. 2006).
- Climatological information for Mongolia and northern part of China 2003. Hong Kong observatory. Medmrežje: <http://www.hko.gov.hk/wxinfo/climat/world/eng/asia/china/mongolia> (citirano 1. 5. 2006).
- Natsagdorj, L., Jugder, D., Chung, Y. S. 2003: Analysis of dust storms observed in Mongolia during 1937-1999. Atmospheric Environment, 37. London.
- Weather Glossary 2005. Medmrežje: <http://www.weather.com/glossary/d.html> (citirano 1. 5. 2006).
- Sadler, C. J. 1996: The Gobi Desert. Earth, vol. 5, issue 4. New York.
- Discover Mongolia (Places to visit) 2002. Undur Dov Company. Medmrežje: <http://www.discover.mn/about/index.html> (citirano 1. 5. 2006).
- Komatsu, G., Brantingham, P. J., Olsen, J. W., Baker, V. R. 2001: Paleoshoreline geomorphology of Böön Tsagaan Nuur, Tsagaan Nuur and Orog Nuur: the Valley of Lakes, Mongolia. Geomorphology, 39. London.
- Tourist map of Mongolia 2004. Mongolian Tourism board & Cartography Co., Ltd. Ulaanbaatar.
- Interactive World Atlas 2000. Microsoft Encarta. CD-ROM.
- Lovrenčak, F. 2003: Osnove biogeografije. Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta. Ljubljana.
- Cunningham, W. D., Windley, B. F., Owen, L. A., Barry, T., Dorjnamjaa D., Badamgarav, J. 1997: Geometry and style of partitioned deformation within a late Cenozoic transpressional zone in the eastern Gobi Altai Mountains, Mongolia. Tectonophysics, 277. NY.

Antropogeni posegi

na primeru opuščene glinokopa v Črnučah

IZVLEČEK

Na območju opuščene glinokopa v Črnučah nam geomorfološko kartiranje razkrije tri razvojne stopnje površja in spremembe v hidrogeografski podobi. Prva predstavlja naravno stanje (leva pritoka Črnušnice nasujeta vršaj in se kasneje vanj vrežeta), druga prikazuje vpliv pridobivanja gline na hidrološko omrežje, tretja pa posege, opravljene po prenehanju obratovanja opekarnе. Interpretirana je relativna starost in kronološko zaporedje antropogenih posegov na območju glinokopa.

Ključne besede:

antropogeni posegi, kartiranje, glinokop, Črnuče.

ABSTRACT

Mapping of Human Impacts - Case Study of Črnuče Clay Pit
Geomorphologic mapping in the abandoned Črnuče clay pit reveals three stages in the surface development and hydrological changes. The first recognized stage is the natural appearance (with alluvial fan made by two streams in würm), the second stage is represented by human impact on hydrology in the clay pit area during its activity. Interventions made after the clay pit closure are presented in the third stage. We managed to interpret the relative age and chronological succession of human impacts to the clay pit area.

Key words:

human impacts, mapping, clay pit, Črnuče.

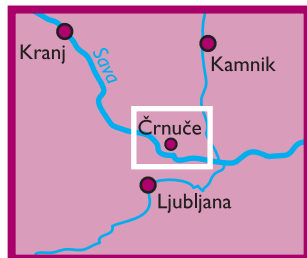
Avtor besedila in fotografij:

JURE KOŠUTNIK, univ. dipl. geog.,
Ljubljana, Slovenija
E-pošta: jurekosutnik@gmail.com

COBISS I.04 strokovni članek

Kartiranje ostankov človekovega delovanja v prostoru verjetno ni prioriteta nalog ali glavno zanimanje geomorfologov. Če okoljevarstvenike ali prostorske planerje zanima sedanje stanje dela človeških rok in sanacijski ter razvojni načrti v bližnji prihodnosti, je za geomorfologa antropogeni poseg v prostor zanimiv iz zgodovinskega vidika. Poskuša ugotoviti, zakaj je do posega prišlo, kakšno naj bi bilo naravno stanje in kako se to razlikuje od današnjega. Zanimivejši so tisti posegi, pri katerih nastane negativna reliefna oblika (kamnolom, peskokop, glinokop) v povezanosti s kompleksnostjo reliefnega tipa. Na prvi pogled je najbolj kompleksno historično geomorfološko kartiranje v hribovitem, rečno-denukacijskem reliefu, z dolinami, pobočji in razvito rečno mrežo.

Opekarna in glinokop v Črnučah ležita na južnem robu osamelca Rašica (na mezoregionalnem nivoju največkrat uvrščen med "osamelce Ljubljanske kotline"), zahodno od predela Črnuče - Podboršt, na vršaju dveh *neimenovanih potokov*, ki pritečeta (3) izpod vrha Kob. Surovinsko bazo je predstavljala 14 metrov debela plast čiste gline, ki je nastala v pleistocenu z močnim mehanskim preperevanjem skrillavega glinavca, soli-flukcijo in akumulacijskimi procesi (4).

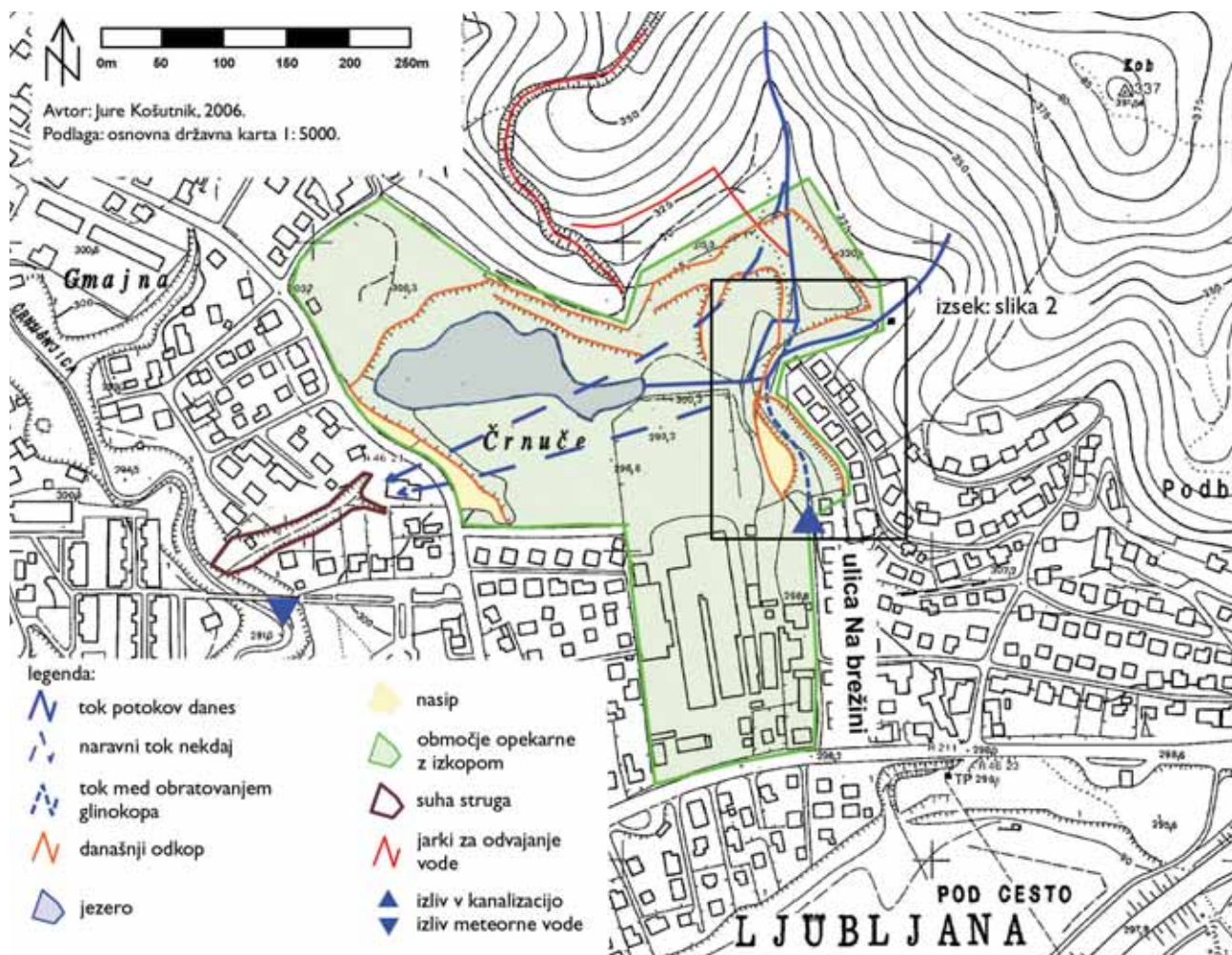

Opekarna in glinokop

Črnuče so bile v zgodovinskih virih prvič omenjene leta 1322 z nemškim imenom *Tzernutz*. Za razvoj naselja sta bili pomembni neagrarni dejavnosti prebivalcev: gostinstvo (v povezavi s furmanstvom) in brodarstvo, saj je Sava prav pod hribom Tabor s svojo epigenetsko strugo najbolj primerna za prečkanje (1, 3). Opekarna z lastnim glinokopom, prvi industrijski obrat v Črnučah, je bila odprta v drugi polovici 19. stoletja. Zaposlovala je domačine in obrtnike iz Furlanije in Prekmurja. Izključno za potrebe odvažanja opeke so uredili železniško postajo Podboršt (na leta 1891 zgrajeni progi Ljubljana - Kamnik; 5, 3). Leta 1948 je bila opekarna nacionalizirana;

zaradi modernizacije (lastna krožna železnica za odvoz nakopane gline in moderne sušilne peči) je hitro preseгла obrtno proizvodnjo. Leta 1980, na vrhuncu proizvodnje, je opekarna proizvedla 15 milijonov enot uveljavljenih in priznanih izdelkov na leto (6). Zadnji lastnik, tovarna barv Belinka, je opekarno zaradi izčrpanosti nahajališča gline zaprl leta 1987 (2).

Po osamosvojitvi Slovenije je na območju industrijskih objektov opekarne nastala trgovinsko-obrtna cona, območje glinokopa pa kaže žalostno podobo in je eno večjih degradiranih območij v Črnučah. Precejšen del izkopa, ki ga je med tem zalila voda, počasi zasipavajo - večinoma z odpadnim gradbenim materialom in smetmi. Prihodnost izkopa ni povsem jasna, že več let krožijo govorice o rekreacijskem parku in domu za starejše občane. Menimo, da ga bodo zasuli in pozidali, saj so Črnuče za investitorje in stanovalce še vedno zanimivo doselitveno območje (3).

Slika 1: Antropogeni posegi v hidrografsko omrežje in geomorfno podobo območja nekdanjega glinokopa (3).

Človekovi posegi so razvidni v pokrajini

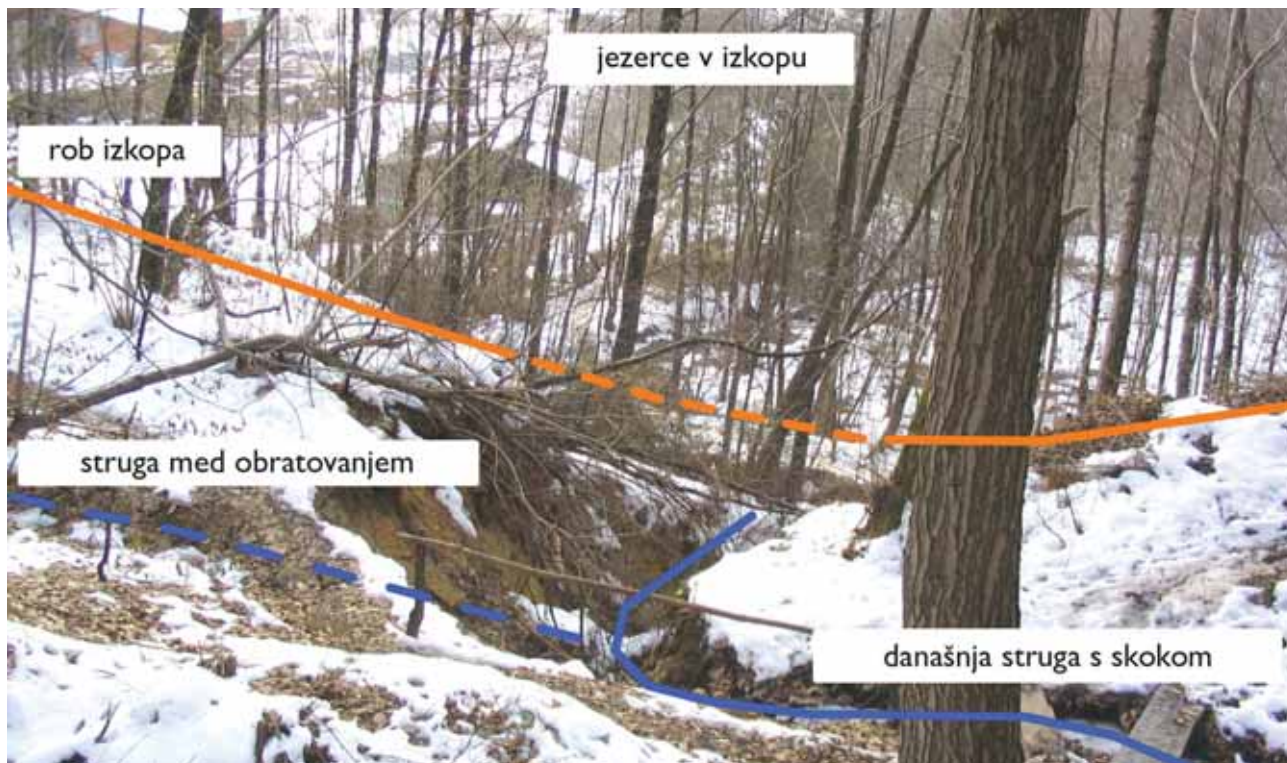
Dolina Črnušnice je nastala ob pokritem Polšniškem prelomu. Črnušnica odvaja večino vode z južne tretjine osamelca Rašica. Dolina kaže dvojno podobo: prisojna pobočja (z južno in jugozahodno ekspozicijo) so položnejša, potoki so nasuli vršaje. Prav tak vršaj sta nasula neimenovana potoka izpod vrha Kob tam, kjer je danes opuščeni glinokop.

Območje opekarne, kjer so stale proizvodne hale, je danes trgovsko-obrtna cona, izkop glinokopa, stisnjen pod vznožje hriba, pa je prepuščen "naravnemu" razvoju. Najgloblji del izkopa je zalila voda, jezerce pa s severozahoda postopoma (ilegalno!) zasipavajo.

Ob severnem robu izkopa je vidnih več terasastih uravnjav, ostri robovi med njimi, dovozne poti in ostanki tirnic. Ponekod je vidna ograja, ki je včasih obdajala glinokop, in opozorilne table. Celotno območje opekarne (skupaj z glinokopom) je veliko okoli 10 hektarjev, razmerje med izkopom in proizvodnim delom je 60 : 40 (3).

Slika 2: Shematski prikaz Črnuč se osredotoča na izsek iz slike 1 (označen s pravokotnikom). Puščici kažeta smer pogleda na slikah 3 in 4 (3).

Slika 3: Pokrajinski elementi v glinokopu, slikani v smeri puščice 1 na sliki 2 (foto: Jure Košutnik).

Pri terenskem ogledu območja glinokopa smo opazili reliefne oblike, tako aktivne kot fosilne, ki so antropogenega nastanka, in se medsebojno izključujejo tako, da ne morejo biti enake starosti. V reliefu glinokopa so razvidne tri stopnje, ločene glede na spremembe v hidrografski mreži (temeljijo na terenskih najdbah in niso preverjene v arhivskem gradivu, ker tovarna Belinka ni izkazala zanimanja).

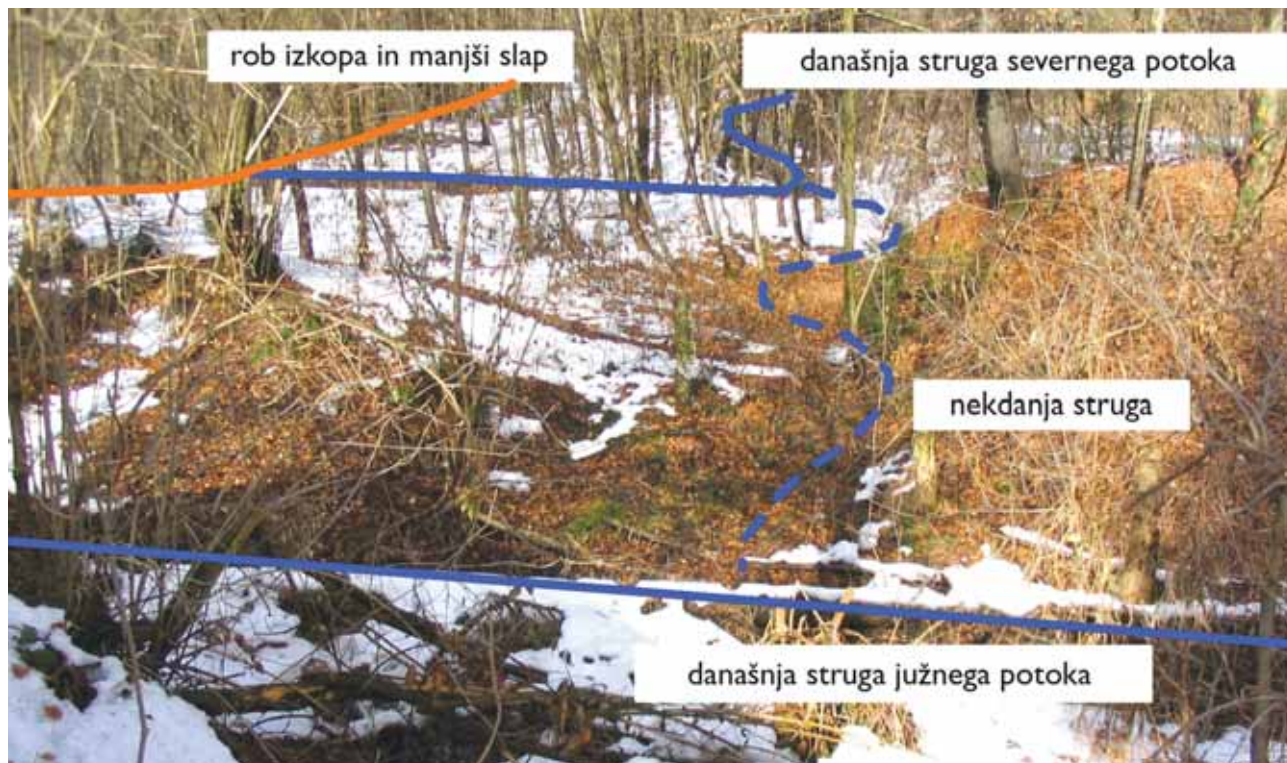
- **Naravno stanje.** Potoka sta nasula vršaj (würm), se kasneje vanj v zgornjem delu vrezala (holocen) in po naravni poti izlivala v Črnušnico.
- **Obdobje delovanja glinokopa,** ki je trajalo dobrih sto let, v večji meri mehanizirano po drugi svetovni vojni. Vode so umetno speljali mimo glinokopa.
- **Današnje stanje.** Vode potokov tečejo proti Črnušnici kot nekoč, vendar je površinsko ne dosežejo.

S Koba nad Podborštom na obravnavanem območju proti Črnušnici tečeta dva potoka. Njun nekdanji naravni tok nam nakazuje suha dolina blizu "nove" osnovne šole v Črnučah. Potoka sta nasula vršaj in sta se najverjetneje po skupni strugi, danes suhi dolini, izlivala v Črnušnico. Vršaj je danes zaradi izkopavanja močno spremenjen in ga lahko rekonstruiramo po še ohranjenih oblikah višje v porečju Črnušnice.

Naravno stanje se je ohranilo do druge polovice 19. stoletja oziroma do širjenja Podboršta pred in po drugi svetovni vojni. Glinokop je najmočneje posegel v vršaj na meji s pobočji in v spodnje dele površnih vzhodnih dolin potokov. Da se izkop ne bi napolnil z vodo, kar bi oteževalo izkopavanje, so oba potoka preusmerili v isto umetno strugo na skrajnem levem delu vršaja. Na vrhu ulice *Na brežini* je voda izginjala v kanalizacijsko ali meteorno omrežje. Severno od izkopa so izkopali do pol metra globoke jarke, s katerimi so lovili vodo, ki je tekla neposredno s pobočja.

Glinokop ob prenehanju obratovanja opekarne ni bil strokovno saniran. Edini vidni poseg je preusmeritev potokov iz umetne struge v izkop, kjer se je oblikovalo jezerce. Potoka danes ponovno tečeta v isti smeri kot pred kopanjem gline, vendar Črnušnice površinsko ne dosežeta.

Dokaz za umetno preusmeritev je nenaden obrat strug potokov in manjša slapova, kjer potoka premagujeta rob izkopa. Jezero, ki ga počasi polnijo in mu zmanjšujejo površino, nima površinskega iztoka, ampak le umetno podzemno povezavo z meteornim omrežjem, ki vodo usmerja v Črnušnico (razvidno iz primerjave dveh bližnjih izpustov meteorne vode - sliki 5 in 6).

Slika 4: Pokrajinski elementi v glinokopu, slikani v smeri puščice 2 na sliki 2 (foto: Jure Košutnik).

Uporabnost geomorfološkega kartiranja v praksi

Na podlagi najdbe reliefnih anomalij in posledičnega temeljitega geomorfološkega kartiranja smo dobili dovolj ključnih podatkov in dovolj jasno sliko, da smo interpretirali geomorfni in hidrografski razvoj območja glinokopa v Črnučah, glede na lego in hidrološko aktivnost oblik pa tudi kronološko zaporedje razvoja celotnega območja.

Geomorfološko kartiranje antropogenih območij je identično kartiranju naravne pokrajine, vendar moramo imeti vedno pred očmi posege človeka, ki so lahko

najhitrejši geomorfni procesi in jih v naravi, po hitrosti in silovitosti, prekašajo le nekateri gravitacijski in erozijski procesi. Obenem moramo upoštevati, da imajo naravni procesi svoj smisel in da ne prihaja do tratenja energije. Oblike, nastale z posegom človeka, so namenjene ustvarjanju dobička, pri čemer so opravičljivi (celo) posegi, ki so v nasprotju z ohranjanjem naravnega ravnovesja. Na terenu raziskovalec prepozna bolj ali manj sprejemljive posege (v odvisnosti od zgodovinskega obdobja, tehnološkega razvoja in mentalitete družbe), iz katerih lahko sklepa glede njihovega namena in obenem predvidi predhodno stanje, tj. stanje pred posegom. Antropogeni posegi v okolje, vsaj tisti večjega obsega in mlajši, so dobro dokumentirani, pogosto lahko intervjujemo tudi še živeče oči-vidce ... tako je bilo tudi v črnuškem glinokopu.

Slika 5 in Slika 6: Primerjava dveh bližnjih meteornih cevi. Cev pod ulico Gača (slika 5) je skoraj suha. Iz meteorne cevi pri "novi" osnovni šoli (slika 6) teče nekaj litrov vode na sekundo (foto: Jure Košutnik).

Literatura

1. Bizjak, A. 2001-2002: Četrtna skupnost Črnuče, zgodovina. Medmrežje: <http://www.ljubljana-crnuce.si/zgodovina.html> (citirano 29. 1. 2006).
2. Kavčič, I. 1999: Bližnja rekreacija prebivalcev Črnuč. Diplomsko delo, Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani. Ljubljana.
3. Košutnik, J. 2006. Geomorfološki razvoj porečja Črnušnice. Seminarska naloga, Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani. Ljubljana.
4. Melik, A. 1959: Posavska Slovenija. Ljubljana.
5. Premelč, M. 2004: Vpliv gospodarskega prehoda na preobrazbo četrtna skupnosti Črnuče. Seminarska naloga, Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani. Ljubljana.
6. Zupančič, M. 1987: Črnuče - razvoj obmestnega naselja Ljubljane. Diplomsko delo, Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani. Ljubljana.

Izzivi prenove gimnazijskega programa

IZVLEČEK

Primerjalna analiza ključnih razvojnih dejavnikov, podanih v Izhodiščih prenove gimnazijskega programa, in učnih ciljev pouka geografije v sedanjem srednješolskem gimnazijskem programu je pokazala nesprijemljivost krčenja pomena in obsega šolskega predmeta geografija. Namesto o prenovi vsebine gimnazijskega programa bi morali razmišljati o prenovi njegovega organizacijskega in normativnega dela ter ga obenem tudi metodično posodobiti. Najpomembneje pa bi bilo "prenoviti" odnos družbe do znanja.

Ključne besede:

geografija, pouk, gimnazija, prenova.

ABSTRACT

Challenges Of Renovation Of Grammar School Programme From The Viewpoint Of Geographical Education Comparative analysis of key development factors, written in "Izhodišča prenove gimnazijskega programa" and aims of geography teaching in present grammar school programme shows the inadmissibility of reducing the importance and the extent of geography. The renovation of the content of grammar school programme should be replaced by the renovation of its organizing and standard-setting part, together with methodical revision. But the most important task should be the "renovation" of the society's attitude towards the knowledge.

Key words:

geography, teaching, grammar school, renovation.

Avtorici besedila:

KARMEN KOLENC KOLNIK, dr. geog.,
Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta Maribor,
Slovenija

E-pošta: karmen.kolenc@uni-mb.si

TATJANA RESNIK PLANINC, dr. geog.,
Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta, Ljubljana,
Slovenija

E-pošta: tatjana.resnik-planinc@guest.arnes.si

Avtorici fotografij:

KARMEN KOLENC KOLNIK, SAŠA KOSTEN ZABRET

COBISS I.04 strokovni članek

z vidika geografskega izobraževanja

Geografija kot šolski predmet medpredmetno izobražuje in vzgaja z naravoslovnimi in družboslovnimi vsebinami. Skupna spoznanja so lahko mladim dragoceno vodilo tako pri upravljanju in usmerjanju bodočega razvoja na lokalni, državni ali svetovni ravni kot pri prenosu spoznanj iz izobraževalno - teoretičnega na življenjsko - praktično področje. Šolska geografija sprejema izziv, ki ga pred njo postavljata sedanjost in prihodnost s tem, da raziskuje in išče odgovore za smotrno prostorsko ureditev z vidika njegove rabe, za ohranitev Zemlje ter odgovoren trajnostni razvoj narave in družbe.

Geografija je v programu srednje šole predmet, ki učečim pomaga pridobiti znanje ter razviti sposobnosti in spretnosti, s katerimi lahko razumejo ožje in širše življenjsko okolje. Poleg tega jih vzgaja, da bi znali lokalno (domača pokrajina), regionalno (geografska regija), državno (Slovenija) in svetovno (Evropa, Zemlja) okolje pravilno vrednotiti in spoštovati. Zato trdimo, da ima geografija kot šolski predmet posebno identiteto. Najpomembneje pa bi bilo "prenoviti" odnos družbe do znanja, saj to postaja vedno bolj tržno blago in ne le otrokova oziroma mladostnikova pravica in splošna družbena vrednota.

Prenove gimnazijskega programa in pouk geografije

Družbene okoliščine, v katerih poteka sedanja reforma gimnazijskega programa, ne moremo pojmovati kot statično in "preprosto" stanje, temveč kot vrsto medsebojno povezanih in prepletenih premikov. Vprašanje uspešnosti teh premikov je treba razumeti kot razvojni izziv, izobraževalni sistem pa kot enega od osrednjih podsistemov, ki se morajo tem premikom po eni strani prilagajati, po drugi pa jih pospeševati in nevtralizirati mogoča tveganja, ki iz njih lahko izhajajo (4). Tudi sedaj (kot v vseh dosedanjih prenovah izobraževalnih programov v Sloveniji) razmišljamo le o tem, kakšno naj bo organizacijsko in vsebinsko ogrodje prenove, ne pa tudi o tem, kdo jo bo na koncu izvajal. Zato menimo, da je pomembno poznati tudi pričakovanja učiteljev ter njihove odzive na spremembe. Predvsem pa moramo vedeti, s kakšno strokovno popotnico prehajajo iz "starega v novo" ter v kolikšni meri jim lahko da le prenovljena pedagoška dokumentacija (učni programi, učni načrti, katalogi učnih ciljev itd.) ustrezna izhodišča za dvig kakovosti izobraževanja. Delne rešitve, ki ne vsebujejo vpeljevanja novih pogojev dela, dviga kakovosti do diplomskega izobraževanja učiteljev in obveznega stalnega strokovnega spopolnjevanja ob ustreznih učnih pogojih ter opremljenosti šol, niso zadostne.

Obsežno gradivo za *Izhodišča prenove gimnazijskih programov* temelji na desetih razvojnih dejavnikih in z njimi povezanimi izzivi za izobraževanje (preglednica 1). Želeli smo preučiti "ustrezno naravnost" pouka geografije s pomočjo opredeljenih razvojnih dejavnikov in izobraževalnih izzivov: zato smo izdelali primerjalno analizo ciljev prenove gimnazijskega izobraževanja (4) in izobraževalno-vzgojnih ciljev pouka geografije, zapisanih v sedanjem predmetnem katalogu in učnem načrtu *Geografija za gimnazijske programe* (210 ur). Šolska geografija izkazuje izjemno visoko stopnjo izpolnjevanja zastavljenih zahtev na področju razvojnih dejavnikov in izzivov sodobnega izobraževalnega sistema. Zato lahko trdimo, da pouk geografije že zdaj v veliki meri izpolnjuje zahteve načrtovane prenove.

Kaj pa prenova izobraževalnih pogojev?

Vzgojno-izobraževalni cilji pouka geografije so danes oblikovani tako, da zahtevajo za svojo uresničitev obvladovanje in uporabo različnih pristopov, oblik, metod in tehnik dela. Številni cilji sodobnega pouka usmerjajo učence k samostojnemu in sodelovalnemu učenju, k veliki aktivnosti pri iskanju ustreznih rešitev, argumentiranju, skupinskemu in individualnemu delu (6). Čeprav so učne vsebine in vzgojno-izobraževalni cilji jasno definirani, nam sami po sebi ne povedo, kako naj jih dosežemo. Učitelj geografije bi moral biti zato usposobljen za razumevanje znanja, konceptov in spretnosti, ki jih zahteva šolski predmet geografija, hkrati pa poznati položaj tega predmeta v šolskem kurikulumu (6).

Iz zapisanega povzetka najpomembnejših ugotovitev dosedanjega dela v gimnazijskih programih (4) lahko ugotovimo, da pri pouku geografije že sedaj pogosto vzpodbujamo uporabo aktivnih učnih oblik (na primer skupinskega in individualnega dela) - še zlasti pri terenskem delu in ekskurzijah. Obe obliki sta kompleksno - interdisciplinarno naravnani in zahtevata od dijakov oblikovanje lastnih ugotovitev ob učenju z odkrivanjem in raziskovanjem. Urijo se v anticipatornem in participatornem učenju. Prvo temelji na predvidevanju prihodnosti (na primer prostorskih problemov zaradi neustreznih posegov), drugo pa na demokratičnem sodelovanju vseh, ki se jih odločitve o prihodnosti tičejo, torej tudi (ali zlasti) mladine.

Slika 1: Kartiranje mestne ulice - dijaki pridobivajo sposobnost osnovnega preučevanja in raziskovanja domače pokrajine ter sposobnosti vključevanja pri odločanju o njenem razvoju (foto: Karmen Kolenc Kolnik).

Preglednica 1: Primerjava zahtev ključnih razvojnih dejavnikov z učnimi cilji pouka geografije v sedanjem gimnazijskem programu (3, 4).

razvojni dejavnik	izziv za izobraževalni sistem	cilji pouka geografije v splošnem srednješolskem programu Gimnazija
civilizacijska pristojnost	zagotavljanje funkcionalne pismenosti	veščine: <ul style="list-style-type: none"> • sporazumevanje, • sposobnost učinkovite uporabe novih tehnologij; cilji: <ul style="list-style-type: none"> • dijaki se usposablajo za samostojno uporabo geografskih virov in literature, • dijaki razvijajo sposobnost izražanja geografskega znanja v besedni, količinski in grafični obliki z uporabo sodobne učne tehnologije;
kognitivna mobilizacija	razvoj pristojnosti za pridobivanje in uporabo znanja	veščine: <ul style="list-style-type: none"> • zagotavljanje pogojev za učečo se družbo, • priprava na vseživljenjsko pridobivanje in uporabo novih znanj; cilji: <ul style="list-style-type: none"> • dijaki pridobijo prostorsko predstavo o današnjem svetu in domačem okolju, • dijaki povezujejo geografsko teorijo s prakso, • dijaki razvijajo sposobnosti in spretnosti dejavnega terenskega raziskovalnega dela;
družbena kohezivnost	preprečevanje družbene izključenosti	cilji: <ul style="list-style-type: none"> • dijaki razvijajo sposobnosti in spretnosti prenosa teoretičnega znanja v prakso ter tako postajajo konkurenčni (funkcionalna znanja in veščine) na trgu zaposlovanja;
podjetniški duh	razvoj podjetniškega duha in pristojnosti	veščine: <ul style="list-style-type: none"> • pripravljenost na prevzemanje odgovornosti in tveganja, • inovativnost, • premik od predvidljive (dolgoročne) zaposlitve k iskanju in sprejemanju raznovrstnih priložnosti;
kakovost politike	učenje državljskih pristojnosti in državljske kulture	veščine: <ul style="list-style-type: none"> • zavedanje pravic in njihovega razmerja z odgovornostmi, • razvijanje veščin za socialno in politično participacijo na različnih ravneh; cilji: <ul style="list-style-type: none"> • dijaki pridobivajo sposobnost osnovnega preučevanja in raziskovanja domače pokrajine ter sposobnost za vključevanje v odločanje o njenem razvoju;
socialni kapital	razvoj veščin skupinskega dela in samoorganizacije	veščine: <ul style="list-style-type: none"> • razvijanje sposobnosti skupnega reševanja problemov, solidarnosti, • iskanje ravnotežja med individualizacijo in skupnostjo;
nacionalna zavest z mednarodno in medkulturno odprtostjo	razvoj nacionalne zavesti in pripravljenost na delovanje v inter- in transnacionalnih okoljih; sposobnost vzdrževanja identitete in medkulturne komunikacije	veščine: <ul style="list-style-type: none"> • pripravljenost na medkulturno sporazumevanje, ki je vnaprej pogojeno z nacionalno zavestjo, • lastna kulturna identiteta kot pogoj za razumevanje in sprejemanje drugih kulturnih identitet, • skozi znanja in spoznanja krepi slovensko narodno in kulturno (samo)zavest; cilji: <ul style="list-style-type: none"> • dijaki razvijajo pozitivna čustva do domovine, občutek pripadnosti svojemu narodu in državi ter ljubezen do njene naravne in kulturne dediščine, • dijaki razumejo geografske vzroke za kulturno, civilizacijsko in politično pestrost sveta, • dijaki se vzgajajo v duhu strpnosti in spoštovanja ljudi in ljudstev, ki so drugačni glede na jezik, vero, raso in navade;
varovanje vseh vidikov naravnega okolja kot pogoj trajnostnega razvoja	razvoj odgovornosti v odnosu do naravnega okolja	cilji: <ul style="list-style-type: none"> • dijaki pridobivajo sposobnosti za vrednotenje protislovij v okolju sodobnega sveta, • dijaki se usposablajo za prepoznavanje nujnosti sonaravnega razvoja ter odgovornosti do ohranjanja fizičnih in bioloških življenjskih razmer za prihodnje generacije;
splošna etična zavest	krepitev zavezanosti splošnim vrednotam	cilji: <ul style="list-style-type: none"> • dijaki se usposablajo za razumevanje problemov varstva geografskega okolja in pomena prizadevanja za vzdrževanje ravnotežja med človekovim hotenjem in naravo;
kritična osebnost	razvoj sposobnosti razumevanja človeka in sveta	cilji: <ul style="list-style-type: none"> • dijaki razumejo zakonitosti razmestitev naravnegeografskih in družbenogeografskih pojavov in procesov ter njihov vpliv na razvitost posameznih izbranih držav in njihovih socialno-ekonomskih protislovij, • dijaki pridobivajo sposobnosti za kronološko vrednotenje geografskih podatkov, dejavnikov, pojavov in procesov v različnih časovnih obdobjih.

Slika 2: Pri pouku so dobre ideje vedno dobrodošle (foto: Saša Kosten Zabret).

Strinjamo se z navedbo, zapisano v *Izhodiščih* (4), da "je podcenjenost programa (materialni pogoji) ravno v gimnaziji velika in se izraža v prevelikem številu dijakov v oddelku, pomanjkanju kabinetov, ... Število učencev v posameznem oddelku otežuje (če že ne preprečuje) izvajanje aktivnih oblik in metod dela", kar prav gotovo močno omejuje učenje o geografskem prostoru z neposredno učno izkušnjo. Usmeritev k potrebam učencev (njihovi zaznavni in doživljajski raznolikosti) in k raziskovanju življenja v prostoru je pomembna zakonitost učenja geografije za prihodnost. Samo terensko raziskovalno učenje geografije lahko spodbuja učenje o prostoru preko različnih zaznavnih poti. Učenci morajo doživljati prostor kot sistematično kakovost soodvisne in predvidljive celote in neprecenljivo učno sporočilnost kognitivnega, afektivnega in psihomotoričnega učnega doživetja. Sodobno pojmovanje učenja geografije narekuje z vidika opredelitve pomena aktivnega in izkustvenega učenja pomembne spremembe v učnih načrtih in učni filozofiji učiteljev.

Zavedamo se, da je žal razkorak med teorijo in prakso še vedno prevelik tudi pri mnogih učiteljih geografije. O tem govorita poročili o spremljavi pouka geografije v osnovni šoli (2) in spremljavi pouka geografije v gimnaziji (1). Ciglerjeva v svojem poročilu spremljave prenovljenega geografskega gimnazijskega programa v zaključnem letniku ugotavlja, da prevladuje učiteljeva razlaga in, da "... to metodo učitelji v povprečju uporabijo v 59 % vseh ur pouka o Sloveniji" (1). Kar šest od desetih anketiranih učiteljev izjavlja, da pri ponavljanju za maturo večinoma uporabljajo iste metode kot pri obravnavi učne snovi.

Pri uporabi učnih oblik dela lahko zasledimo tudi odgovor: "Za skupinski pouk nisem navdušen, ker je problem s poročanjem" (1). Lahko smo zadovoljni, da je učitelj zaznal problem, a očitno nastane kratek stik v prepoznavanju pravega naslovnika: problem je najprej učiteljev (ker dijake ni podučil oziroma uril v poročanju) in šele nato dijakov. Zanimiv in skoraj pričakovan je sklep avtorice članka in izvedene spremembe, da bo potrebno pravkar prenovljeni učni načrt še prečistiti, ker cilji prenove niso bili doseženi. Ali se pri tem vendarle ne bi raje vprašali, koliko so prenove prenov smiselne, če se odvijajo le na enem, na primer vsebinskem nivoju pouka?

Prevečkrat v različnih analizah stanja v šolah pogrešamo pojasnilo: kdo, kje in kako je izvedel vrednotenje doseganja ciljev pouka v gimnazijskih programih. Pogled v gimnazijske dnevnike in zapise realizacij učnega programa prepogosto nakazuje okostenelost v smislu: "Učna snov je bila predelana in utrjena v skladu z učnim načrtom". Najbolj sporna se zdi v prenoviteljskih razmišljanjih popolna odsotnost analize učne filozofije učiteljev geografije. Še največ je bilo opravljenih raziskav, ki vključujejo posamezne dejavnike uspešnega učenja geografije (na primer: motivacija, preverjanje in ocenjevanje znanja, uporaba različnih učnih metod). Moteče je tudi dejstvo, da so v veliki večini razmišljanja o uspešnosti dela pri pouku geografije narejena iz učiteljeve perspektive (perspektive poučevanja geografije) in perspektive pogojev dela (učni načrti, število ur, učna oprema), zelo redko pa v raziskavah naletimo na osrednjo vlogo učencev in njihovih potreb ter njihove učne uspešnosti. Komu je namenjen pouk geografije?

Slika 3: Načrtovanje projektne naloge - študentje se urijo v participatornem učenju (foto: Karmen Kolenc Kolnik).

Kaj predlagamo?

Zavedamo se, da za posodobitev in prenovitev pouka ne zadostujejo samo potrjeni učni načrti, izdelani standardi in katalogi znanj, ampak da se vsaka prenova začne šele v šoli, v kolektivih in na individualni strokovni ravni vsakega posameznika. Te spremembe pa je najtežje doseči, ker so odvisne od spreminjanja ustaljenih vzorcev delovanja učitelja (1, 5, 6).

V Mednarodni listini o geografskem izobraževanju (1992) je zapisano, da "geografska izobrazba omogoča, da se posameznik zave vpliva svojih dejanj oziroma ravnanja družbenega okolja ter da s pomočjo najnovejših informacij in veščin ter na temelju okoljevarstvene etike in sonaravnega razvoja sprejema odločitve, ki ne zanemarjajo okolja" (3).

Ne glede na to, kam nas želijo usmeriti snovalci nove prenove gimnazijskega programa, bi geografi (pa ne samo mi!) morali:

- *v večji meri osredotočiti se na rezultate učenčevega učenja,*
- *usmerjati k individualizaciji in personalizaciji kurikula,*
- *intenzivno razvijati zahtevnejše veščine (reševanje problemov, besedno in nebesedno sporazumevanje, kritično mišljenje, ustvarjalnost) ter*
- *uporabljati informacijsko-komunikacijsko tehnologijo.*

Pričakujemo, da naj bi se vsi, ki odredajo položaj geografije v šolskem kurikulumu, zavedali velike didaktične vrednosti učenja z neposredno prostorsko izkušnjo in bi učencem omogočili v neposrednem stiku s prostorom (naravnim in družbenim) poiskati pomembne vire izobraževalnih, vzgojnih in življenjsko uporabnih informacij. Učenje izven učilnice (ang. *outdoor learning*) je velik izziv za prihodnost. Naše naravne in kulturne dediščine, naše geografske raznolikosti in odgovornega ravnanja s prostorom (od krajevnega do svetovnega) naj se ne bi "samo učili", ampak spoznavali in preverjali svoja teoretična spoznanja v konkretni prostorski realnosti, da jih bomo lahko razumeli, spoštovali in soustvarjali. Za vse to pa potrebujemo usposobljene ter motivirane učitelje geografije in ustrezne učne pogoje. Predlagamo, da se šolski predmet geografija umesti v izhodišča za prenovo gimnazijskega programa:

1. v **skupnem delu obveznega programa** (jedrni del kurikula) v dosedanjem obsegu 210 ur,
2. v izvajanju **predmeta državljanska vzgoja** s transdisciplinarnimi učnimi cilji skupaj z zgodovino in sociologijo (vsak v obsegu po 35 ur),
3. v **izbirnem delu kurikula** kot terensko raziskovalno delo v domači regiji (projektni modul v obsegu 35 ur) ter
4. v delu kurikula, ki ga **šole lahko ponudijo** v sodelovanju z okoljem (kot interdisciplinarne ekskurzije po Sloveniji - v vsakem letniku po ena ekskurzija).

Ker se družba in njene potrebe neprestano spreminjajo, ni končnega odgovora na izobraževalne potrebe in probleme, ki smo jih skušali osvetliti - vendar pa smo prepričani, da bomo ravno z iskanjem boljših odgovorov potrdili besede I. Kanta, ki je zapisal: "Najprimernejši način za razsvetlitev človeškega razuma in znanja je prav geografija."

Literatura

1. Cigler, N. 2003: Geografija v 4. letniku gimnazije. Priprava na maturo. Geografija v šoli, letnik 12, št. 3. Ljubljana.
2. Cunder, K. 2001: Poročilo o spremljavi pouka geografije v osnovni šoli za šolsko leto 1999/2000. Geografija v šoli, letnik 10, št. 1. Ljubljana.
3. Medmrežje 1: <http://www.mszs.si/slo/solstvo/ss/programi/gimnazija/geog.html> (citirano 24. 3. 2006).
4. Medmrežje 2: http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pages/payloads/podrocje/razvoj_solstva/izhodišca_prenove_gimnazijskega_programa.doc (citirano 21. 3. 2006).
5. Kolenc Kolnik, K. 2005: Učenje za odgovorno prihodnost: primer učenja za kompetentno ravnanje s prostorom. Didactica Slovenica, Pedagoška obzorja, št. 3-4. Novo mesto.
6. Resnik Planinc, T. 2005: Didaktična analiza geografskih učnih vsebin v slovenski šolski geografiji. Slovenska šolska geografija s pogledom v prihodnost. Ljubljana.

Izid knjige o potoku Mokoš

Ena izmed aktivnosti Društva geografov Pomurja (www.drustvo-geografov-pomurja.si) je tudi promocija strokovne ter poljudne literature s področja geografije. S tem namenom je društvo sodelovalo pri organizaciji predstavitve knjige "Ponovno zaživimo s potokom Mokoš", ki je delo Daneta Katalinića, dr. Ane Vovk Korže, dr. Danijela Vrhovška in Eveline Katalinić. Knjigo je s pomočjo prispevkov ljudi iz Mestne občine Murska Sobota, ob finančni podpori Regionalnega centra za okolje za Srednjo in Vzhodno Evropo ter ob sofinanciranju Svetovnega sklada za okolje (GEF/UNDP) izdal Inštitut za promocijo varstva okolja. Delo (izšlo v tisoč izvodih) nam predstavlja, kako z ekoremediacijami vrniti življenje v potok in s tem ponuditi ljudem dodatne možnosti za kakovostno življenje ob potoku.

Knjiga pomeni pomemben dosežek v smeri aktivnega varovanja okolja, pa tudi pomembno obogatitev regionalne geografije obravnavanega območja Murske ravnine in Goričkoga. V obsežnem opisu potoka ter širše pokrajine ob potoku je moč zaznati tesno povezanost preteklosti s sedanjostjo kakor tudi s prihodnostjo. Poseben poudarek je na hidromorfoloških lastnostih Murske ravnine ter hidrogeografskih značilnostih potoka Mokoš, kjer so podani tudi rezultati opravljenih terenskih meritev. Posebno poglavje je namenjeno vodnim rastlinam in živalim, dodan pa je tudi popis najpogostejših obrežnih drevesnih in grmovnih rastlin, ki dajejo pokrajini ob potoku značilen videz. Rezultati terenskih preučevanj (kakor tudi vsi opravljeni popisi) so nazorno podani v tabelarni obliki. Z bogatim slikovnim gradivom rastlinskega

in živalskega sveta, povirja ter same struge potoka knjiga privlači tako strokovnjaka kot laika, saj bralcu na slikovit način pričara svet ob potoku Mokoš. V knjigi lahko zasledimo tudi številne karte porečja potoka, ki so večinoma pripravljene s pomočjo Naravovarstvenega atlasa Slovenije. Opis problematike potoka, ki je posledica nepravilnega upravljanja potoka v preteklosti (regulacije), avtorji knjige nadgradijo s predlogi revitalizacije potoka z novim pristopom v upravljanju z vodami s t. i. ekoremediacijskimi metodami (glej Geografski obzornik, 2003, št. 3-4). Predlagani ukrepi revitalizacije potoka so nazorno prikazani s pomočjo skic možnih ekoremediacijskih posegov in s fotografijami posameznih revitalizacijskih tehnik (na primerih vodotokov v tujini).

Knjige bodo prav gotovo veseli tudi učitelji geografije in drugih naravoslovnih smeri, saj jim bo pomenila pomemben didaktični pripomoček pri pouku, terenskemu ter raziskovalnemu delu. Nezanemarljiv del knjige namreč predstavljajo predlogi za interdisciplinarno raziskovalno učenje ob potoku. Potok nam v nasprotju s tradicionalnimi oblikami poučevanja v šolskih učilnicah predstavlja t. i.

"učilnico v naravi", kjer si učenci pridobijo temeljna naravoslovna znanja. Tovrstno učno okolje omogoča kreativno, raziskovalno in kritično učenje, ob tem pa učenci razvijajo primeren odnos do svojega neposrednega življenjskega okolja. V knjigi so nazorno podane primerne ustvarjalne naravoslovne aktivnosti, pa tudi predlogi aktivnosti glede na letni čas. Tako učitelji kot učenci bodo veseli napotkov za opazovalne aktivnosti v naravi ter opozoril glede lepega vedenja v naravnem okolju. Ob prebiranju primerov posameznih raziskovalnih nalog za različne stopnje izobraževanja (v zadnjem delu knjige) pa bodo učitelji lahko našli številne ideje za izvedbo terenskega raziskovalnega dela. Da pa bi potok še bolj približali ljudem, ki ob njem živijo, kakor tudi zainteresirani širši javnosti, je v knjigi podan tudi osnutek ekološke vodne poti ob potoku Mokoš.

Tatjana Kikec

Spoštovani naročniki!

Morebitne spremembe naročniških razmerij (prijave, odjave) in spremembe naslova sporočite upravniku revije na naslov:

Primož Gašperič,
Geografski inštitut Antona Melika
ZRC SAZU, Gosposka 13, 1000
Ljubljana, telefon (01) 47 06 347,
E-pošta: primoz.gasperic@zrc-sazu.si.

Spremembe naročniških razmerij začnejo veljati s **1. januarjem 2007** oziroma s prvo številko naslednjega letnika (med letom sprememba ni možna), spremembe naslova pa takoj, ko prejmemo vaše obvestilo.

Primož Gašperič

Študij geografije v Amsterdamu – čudovita priložnost

Amsterdam (743.000 prebivalcev) ima 2 univerzi: *Vrije Universiteit* in *Universiteit van Amsterdam*. Slednjo obiskuje več kot 25.000 študentov, zaposlenih je 5.000 znanstvenih in strokovnih sodelavcev. V študijskem letu 2004/2005 je na njej zaključilo študij 1.311 študentov z diplomom "Bachelor" in 738 študentov z diplomom "Master" (kar bo po bolonjski prenovi enakovredno s slovenskim "diplomirani geograf" in "magister geografije").

Geografijo je mogoče študirati na dveh fakultetah: na Fakulteti za družbene vede (*Faculteit der Maatschappij- en Gedragwetenschappen*), kjer je Oddelek za družbeno geografijo (*Sociale geografie*), ter na Fakulteti za naravoslovne vede, matematiko in informatiko (*Faculteit der Natuurwetenschappen, Wiskunde en Informatica*), kjer je Oddelek za fizično geografijo (*Aardwetenschappen*). Povsod so možnosti za dodiplomski, podiplomski in doktorski študij. Vendar večina programov dodiplomskega študija poteka v nizozemskem, podiplomski in doktorski študij pa v angleškem jeziku.

Na Oddelku za fizično geografijo je malo študentov (manj kot 20 v prvem letniku), ker na Nizozemskem za tovrstni študij ni pretiranega zanimanja. Oba oddelka imata prostore na idealni lokaciji (ob kanalu!) v središču mesta, kjer se nahaja tudi več fakultet.

Za študijsko delo je povsod odlično poskrbljeno. Na razpolago je 600 računalnikov na različnih lokacijah z ustreznimi programi in dostopom do medmrežja. Vsaka fakulteta ima tudi obsežno knjižnico, kjer je na voljo veliko literature v nizozemskem, angleškem in v drugih jezikih.

Izbire ne manjka tudi glede prostotčasnih aktivnosti. Lahko postaneš član društev, ki poskrbijo za študente iz tujine (predstavitveni teden, kinopredstave, predavanja, ekskurzije po Nizozemski), seveda pa geografu nikoli ne zmanjka idej, kako čim bolj strokovno in zanimivo spoznati eno glavnih turističnih prestolnic Evrope.

Meta Leban

Vhod v glavno stavbo Univerze v Amsterdamu (foto: Meta Leban).

Spomladanske ekskurzije Ljubljanskega geografskega društva v letu 2006

Zahodna hrvaška Istra

(18. marec 2006; strokovni vodja: mag. Daniel Bogešič, prof. geografije in zgodovine, Klasična gimnazija Pazinski kolegij, Pazin)

Mesto Poreč ima korenine v rimski vojaški utrdbi, ki se je nahajala na polovici poti med Puljem in Trstom. Glavna mestna ulica še danes nosi rimsko ime Dekumana. Ogledali smo si Evfrazijevo baziliko, ki velja za edino ohranjeno baziliko iz zgodnjekrščanskega obdobja in je bila 1997 vključena na Unescov seznam svetovne dediščine. Mesto se je (po stagnaciji v srednjem veku) začelo pospešeno razvijati v 19. st., ko je leta 1828 postalo sedež združene Poreško-Puljske škofije, 1861 pa glavno mesto avstrijske pokrajine Istra. Leta 1845, ko je v mesto priplul prvi parniški tržaškega Lloyda, je bil Poreč že opisan v prvih turističnih vodičih. Po drugi svetovni vojni je z usmeritvijo v masovni turizem (z nastanitvenimi kapacitetami za 45.000 gostov!) postal najpomembnejše turistično središče v Jugoslaviji, saj je bilo kar 70 % delovne sile zaposlene v turizmu.

Limski zaliv, ki ga domačini imenujejo "kanal", je nastal pred 10.000 leti s potopitvijo spodnje doline Limske drage. Ime izhaja iz latinske besede *limes*: v antiki je namreč predstavljal mejo med administrativnima območjema Parentiuma (Poreč) in Pole (Pulj). Po delu 13 kilometrov dolgega zaliva, ki je prototip riaškega tipa obale, smo se popeljali z ladjico, s katere je bilo

Letos mineva 150 let od rojstva arheologa Dragutina Gorjanovića Krambergerja, odkritelja Krapinskega pračloveka. Po treh desetletjih izkopavanj je leta 1906 objavil monumentalno delo o Krapinskem pračloveku (foto: Primož Pipan).

moč opazovati številne marikulture. "Rovinština" se v nasprotju od "Poreštine" nahaja na antiklinali, zato ima območje manj talne vode. Če temu dodamo še neraven relief, dobimo dva glavna razloga, ki pojasnjujeta, zakaj je bilo območje Rovinja manj primerno za gradnjo velikih turističnih naselij.

Rovinj, ki ga je po letu 1945 zapustilo 39 % (zgodovinsko jedro pa kar 55 % prebivalcev), je pomembno središče zahodne Istre. Mesto kar 55 % prihodkov v obliki davkov dobi od *Tvornice duhana Rovinj*, ki je glede na dobiček na četrtem mestu med vsemi hrvaškimi podjetji. V mestu se poleg ribiške industrije (Mirna) nahaja tudi sedež Italijanske Unije.

Pulj je preobrat v svojem razvoju doživel leta 1856, ko je Avstrija začela graditi glavno vojaško luko in ladjedelnico (Uljanik). Danes je kar petkrat večja od Rovinja, drugega največjega naselja v Istri.

Hrvaško Zagorje

(8. april 2006; strokovni vodja: Marijan Biruš, prof. geografije, II. OŠ Luka, Sesvete)

Izvor pokrajinskega imena Zagorje izhaja iz besedne zveze "za gorom". Tako so to območje poimenovali prebivalci Zagreba, saj se iz njihove perspektive nahaja "za" Medvednico. V preteklosti so tu zavetje pred turškimi vpadi iskali hrvaški plemiči in kmetje. Sabor je najprej zasedal v Krapini. Pokrajina ima poseben pomen za hrvaško zgodovino, saj predstavlja osrednje območje sodobne hrvaške države. V soteski Zelenjak pod Cesargradom, kjer se je 1573 začel hrvaško-slovenski kmečki upor, stoji spomenik "Lijepa naša". Tu so 1835 (kot eno izmed budnic ilirskega gibanja) prvič javno zapeli "Hrvaško domovino" Antona Mihanovića; sčasoma se je preimenovala v Lijepo našo in postala hrvaška državna himna.

Kar 50 hrvaških gradov (od 180 ohranjenih) se nahaja na območju Zagorja. Po izgledu in lokaciji nedvomno izstopa Veliki Tabor, ki je bil v lasti grofov Celjskih in je povezan tudi z usodo Veronike Deseniške. Za pokrajino je značilna gosta poselitve

Grad Veliki Tabor je bil nekdanj v posesti grofov Celjskih (foto: Primož Pipan).

z majhnimi naselji. Kar 80 % jih ima manj kot 500 prebivalcev. Po letu 1850 se je iz Zagorja prebivalstvo izseljevalo v vzhodno Slavonijo ter bližnja Varaždin in Zagreb.

Pokrajina ima za Hrvaško pomembno prometno vlogo, saj preko nje vodi avtocesta A1 (Macelj-Zagreb-Split), ki jo prek Slovenije povezuje s Phyrnsko avtocesto. Celoten 56 kilometrski odsek med Zagrebom in Macljem naj bi bil končan leta 2007. Zaradi geološko nestabilnega terena je ta odsek gradbeno najbolj zahteven na Hrvaškem (na 25 kilometrskem odseku med Krapino in Macljem se nahaja 9 viaduktov in 6 predorov, med katerimi najdaljši meri 1700 m). Obenem je to najdražji avtocestni odsek na Hrvaškem (11 milijonov USD na kilometer).

Žumberak

(13. maj 2006; strokovni vodja: Aleksandar Lukić, prof. geografije, Oddelek za geografijo, Prirodoslovno-matematična fakulteta, Univerza v Zagrebu)

Žumberak ali hrvaški del Gorjancev je ime dobil po požganem gradu Zitherbergu. Čeprav je le 30 km oddaljen od Zagreba, je obrobnotost pokrajine izražena bolj, kot bi pričakovali. Če je leta 1945 tod živelo še 16.000 prebivalcev, jih je danes le še 4.000. Gozd porašča kar 75 % območja. Masiv, ki ga je neotektonika ločila od Medvednice, delimo na dva dela: na vzhodu je Samoborsko gorje (značilna površinska rečna mreža), na zahodu pa Žumberačka gora s pokritim krasom.

Zlata doba Žumberka je predstavljalo obdobje Vojne krajine. Leto 1530 štejemo za začetek kolonizacije s strani Uskokov, ki so v naslednjih 300 letih varovali mejo pred turškimi

vpadi in se ukvarjali s pašno živinorejo. Po pogodbi s cesarjem so bili oproščeni davkov, pripadali so jim tudi dohodki iz vojnega plena. Po veroizpovedi so bili grški katoliki (v Stojdragi je še danes grškokatoliška župnija). Ko je bila Vojna krajina ukinjena, je sledilo masovno izseljevanje, saj plitva prst na dolomitu ni zmogla preživeti vseh prebivalcev.

1999 je bil ustanovljen "Park prirode Žumberak" s sedežem v Budinjaku. Njegova posebna odlika so suhi planinski travniki, v parku so še številna najdišča iz pozne bronaste in starejše železne dobe. Pomanjkanje mladih izobraženih prebivalcev se v praksi izkazuje tudi tako, da se vseh 15 zaposlenih v parku na delo vsakodnevno vozi iz Zagreba. Kljub pomanjkljivi infrastrukturi je območje vedno bolj vabljivo za sekundarna počitniška bivališča, ki še posebno izstopajo v naselju Poklek.

Plešivica na vzhodu Žumberka je znano vinogradniško središče. Vinogradi, ki se razprostirajo na površini 3500 ha, segajo do višine 400 m. Danes stoletno tradicijo prodaje mladega črnega vina (Portugalke) v Zagreb nadgrajuje vinska cesta. Plešivica velja za začetno območje zimskih športov na Hrvaškem, saj je Franjo Bučan, začetnik hrvaškega olimpijskega gibanja, v te kraje leta 1906 prinesel prve smuči. Svoje turistične razglednice so izdajali že leta 1920, ko marsikje na Jadranu za turizem še niti slišali niso.

Vabljeni, da se nam na prihodnjih ekskurzijah pridružite tudi Vi. Fotografije z ekskurzij si lahko ogledate na: www.zrc-sazu.si/lgd, kjer je objavljen tudi program ekskurzij za pomlad 2007.

Primož Pipan

... v naslednji številki Geografskega obzornika.

Foto: Irma Potočnik Slavič

Ekskurzije Ljubljanskega geografskega društva spomladi 2007

KARLOVŠKA POKRAJINA

17. marec 2007

Vodja: Neven Bočić, prof. geologije in geografije, asistent na Oddelku za geografijo, Prirodoslovno-matematična fakulteta, Univerza v Zagrebu.

Cilj: Spoznavanje geografskih značilnosti pokrajine na stiku panonske nižine in dinarskega krasa.

Okvirna pot: Ljubljana – Metlika – Jurovski brod – Kamanje – Ribnik – Netretič – Karlovac – Duga Resa – Mrežnica – Barilović – Krnjak – Karlovac – Jurovski brod – Metlika – Ljubljana.

Odhod: 6.00, Kongresni trg, Ljubljana.

ČIČARIJA

12. maj 2007

Vodja: mag. Daniel Bogešić, prof. geografije in zgodovine, klasična gimnazija Pazinski kolegij, Pazin.

Cilj: Spoznavanje geografskih značilnosti Čičarije.

Okvirna pot: Ljubljana – Lupoglav – Lanišče – Podgaće – Trstenik – Žbevnica – Žejane – Matulji – Učka – Buzet – Ljubljana.

Odhod: 7.00, Kongresni trg, Ljubljana.

ČABARSKI KRAJ

14. april 2007

Vodja: Brigita Gregorčič, prof. geografije in geologije, Center šolskih in obšolskih dejavnosti.

Cilj: Spoznavanje naravno- in družbeno-geografskih značilnosti povirja Čabranke in Kolpe.

Okvirna pot: Ljubljana – Cerknica – Stari trg – Prezid – Trsjе – Gerovo – izvir reke Kolpe – Zamost – Plešče – Čabar – Prezid – Ljubljana.

Odhod: 7.00, Kongresni trg, Ljubljana.

KARLOVŠKA POKRAJINA

Okvirni program: V ospredju ekskurzije bo spoznavanje prehodnega značaja karlovške pokrajine na stiku panonskega in kraškega sveta. Osredotočili se bomo na razvoj mesta Karlovac, ki se nahaja na sotočju štirih rek in njegov regionalni pomen ter vpliv in posledice domovinske vojne na regionalni razvoj širšega mestnega območja. Z županom občine Kamanje se bomo pogovorili o življenju ob hrvaško-slovenski meji. V Ribniku si bomo ogledali staro mestno jedro. V Netretiću in Donjih Stativah se bomo seznanili s fizičnogeografskimi značilnostmi in prometnim pomenom doline reke Dobre. Sprehodili se bomo po mestnem središču Karlovca, kjer bomo obiskali mestno hišo. Po razgledišču v Dubovcu bomo v Dugi Resi obiskali dolino reke Mrežnice. S pokrajino plitkega krasa in dolino reke Korane se bomo seznanili v Bariloviću. V naselju Turanj bomo obhodili nekaj strateških lokacij iz nedavne vojne, obiskali pa bomo tudi Muzej domovinske vojne na prostem v nastajanju. Predvideni dodatni stroški: 20 HRK (razgledišče v Dubovcu).

Prijave sprejemamo na telefonskem odzivniku:

01/ 200 27 30. Prosimo, da se pri prijavi predstavite z imenom in priimkom, pustite pa še telefonsko številko, na kateri ste dosegljivi. Finančni prispevek znaša 3.474,78 (14,5 EUR) za člane LGD oziroma 4.193,70 SIT (17,5 EUR) za nečlane; nakažite ga na transakcijski račun št. **02010-0092471715** (Ljubljansko geografsko društvo, Aškerčeva 2, 1001 Ljubljana, Namen plačila: IME EKSKURZIJE). Cena je na dan ekskurzije višja za 478,24 SIT (2 EUR). Stroški prehrane niso vključeni v ceno.

Za dodatne informacije ali vprašanja se obrnite na Primoža Pipana: primoz.pipan@zrc-sazu.si

Primož Pipan

ČABARSKI KRAJ

Okvirni program: V mestecu Prezid so še vidni ostanki rimskega obrambnega zidu, ogledali si bomo obnovljeno kmečko hišo s konca 19. st. in manjšo etnografsko zbirko. Pot bomo nadaljevali skozi naselje Trsje/Tršće do naselja Gerovo, nekdanjega gospodarskega in kulturnega središča desnega brega reke Čabranke. Sledil bo spust do značilno modrozeleno obarvanega kraškega izvira reke Kolpe; komur pa ne bo do hoje, lahko čas nameni obisku Marijinega romarskega svetišča na Sveti gori, od koder se ponuja lep razgled po dolini reke Kolpe. Od izvira Kolpe bomo ob reki dve uri hodili do Zamosta, kjer bosta za nas delovala žaga in mlin na vodni pogon. V vasi Plešče si bomo ogledali izredno dobro ohranjeno in rekonstruirano hišo trgovca, gostilničarja in posestnika iz druge polovice 19. st., središče vasi s cerkvico, mlinom in kmečko hišo. Pot bomo nadaljevali po dolini reke Čabranke in se ustavili še v najmanjšem mestecu na Hrvaškem, Čabru, nekdanj železarskem, danes pa upravnem središču območja. **Obvezna oprema:** pohodniška obutev. Predvideni dodatni stroški: 45 HRK, 1200 SIT (vstopnine za etnološke zbirke, NP Risnjak).

ČIČARIJA

Okvirni program: Prvi postanek bo v Lupoglavu, nekdanjemu središčnemu naselju, za katerega je danes značilna depopulacija. V Lanišću, administrativnemu središču zahodne Čičarije, se bomo srečali z županom. Po kosilu v naselju Podgaće bo sledila vožnja do vznožja 1014 m visoke Žbevnice nad naseljem Brest, na katero se bomo povzpeli peš. Naslednji postanek bo v naselju Žejane, kjer živijo Istroromuni (Vlahi). V Matuljih, administrativnem središču vzhodne Čičarije, se bomo seznanili s preobrazbo naselja pod vplivom tranzitnega turizma. Zadnji postanek bo ob predoru Učka, kjer si bomo "privoščili" razgled na Čičarijo in notranjo Istru.

Obvezna oprema: pohodniška obutev.

